

Dopady rozvodu a výživného na celkovou úroveň rodiny

Bc. Radka Mikesková, DiS.

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Radka Mikesková, DiS.**

Osobní číslo: **H150109**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Dopady rozvodu a výživného na celkovou úroveň rodiny**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociologie rodiny, rozvodů a teorie sociální pedagogiky.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení dat včetně jejich interpretace.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet. Praha: Linde, 2002. Právo pro všední den.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. Manželství a paragrafy: manželé a právo, vzájemná práva a povinnosti manželů, společné jmění manželů, manželé a bydlení, pracovní právo, sociální zabezpečení, daně, trestní právo. Praha: Computer Press, 2000. Právní rady. ISBN 80-7226-409-5.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Rodina a výživné: výživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných. Praha: Leges, 2011. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-84-4.

O'MARA, Peggy a Jane MCCONNELL. Přirozený rodinný život. Praha: Malvern, 2013. Adam a Eva. ISBN 978-80-87580-53-0.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet M. CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert, 1999. SCAN. ISBN 808583460X.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

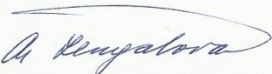
Datum zadání diplomové práce:

22. listopadu 2016

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2017

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použítou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 13.4.2017

Mikeshová Radka

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřené zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tématem diplomové práce jsou dopady rozvodu a výživného na celkovou úroveň rodiny. V teoretické části popisujeme rodinu, její funkce a charakterizujeme tradiční a současnou rodinu. V druhé kapitole se věnujeme rozvodům, kde se zabýváme fázemi, jeho příčinami a taky důsledky, které rozvod přináší. V další kapitole popisujeme výživné a různé druhy vyživovacích povinností. Také se věnujeme výživnému v jiných zemích. Poslední kapitola nám poskytne pohled na aktuální situaci v České republice týkající se oblasti výživného.

V praktické části pomocí kvalitativního výzkumu a formou polo-strukturovaných rozhovorů zjišťujeme, jaké jsou příčiny rozvodu, jeho dopady, svěřením dětí do péče a stanovení vyživovací povinnosti. Také nás zajímá, jaké jsou následky rozvodu a neplacení výživného.

Klíčová slova: rodina, rozvod, výživné

ABSTRACT

The topic of this thesis are the effects of divorce and alimony on the overall level of the family. The theoretical part describes family, its functions and characterizes the traditional and the contemporary family. In the second chapter, we focus on divorces, its causes and also consequences that divorce brings. The next section describes the different types of alimony and its obligations. Also we pay child support in other countries. The last chapter gives us a view of the current situation in the Czech Republic concerning the alimony area. In the practical part using qualitative research in the form of semi-structured interviews. We find out what the causes of divorce are, its consequences, child custody and determination of alimony obligations. Also we are interested in consequences of non – payment of alimony and divorce.

Keywords: family, divorce, alimony.

Ráda bych poděkovala mé vedoucí práce paní doktorce PhDr. Heleně Skarupské, Phd. Za její čas, vedení a odborné rady, které mi celou dobu poskytovala.

Poděkování patří také mé rodině, která mě podporovala během mých studií.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 RODINA.....	12
1.1 FUNKCE RODINY.....	13
1.2 RODINA V TRADIČNÍ A V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI.....	15
1.2.1 Rodina v současné společnosti.....	16
1.2.2 Charakteristika současné rodiny.....	17
1.3 ZDRAVÁ RODINA.....	19
2 ROZVOD MANŽELSTVÍ.....	21
2.1 PŘÍČINY ROZVODU.....	22
2.2 FÁZE PŘED ROZVODEM.....	23
2.3 ROZVOD.....	24
2.4 DOPAD ROZVODU NA DÍTĚ DLE VĚKU.....	26
2.5 DŮSLEDKY ROZVODU NA DĚTI.....	27
3 VÝŽIVNÉ.....	28
3.1 VYŽIVOVACÍ POVINNOSTI.....	30
3.1.1 §915 Výživné mezi rodiči a dětmi a předky a potomky.....	30
3.1.1.1 Neplnění vyživovací povinnosti.....	33
3.1.2 §910 Vyživovací povinnost.....	34
3.1.3 §697 Výživné mezi manžely.....	34
3.1.4 §760 Výživné rozvedeného manžela.....	35
3.1.5 §920 Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce.....	36
3.2 VYŽIVOVACÍ POVINNOST V JINÝCH ZEMÍCH.....	36
3.2.1 Slovensko.....	37
3.2.2 Španělsko.....	37
3.2.3 Švédsko.....	38
3.3 MEZINÁRODNÍ VZTAHY.....	38
4 AKTUÁLNÍ SITUACE.....	40
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	42
5 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	43
5.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU.....	43
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE.....	43
5.3 POJETÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	44
5.4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	44
5.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU.....	44
5.6 TECHNIKA SBĚRU DAT A METODA ANALÝZY DAT.....	46
6 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	47

6.1	MANŽELSTVÍ.....	47
6.2	ROZVOD.....	49
6.3	DĚTI.....	49
6.4	VÝŽIVNÉ.....	52
6.5	POMOC.....	54
7	AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ.....	56
8	SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ.....	57
9	SHRnutí EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	58
10	ZÁVĚR A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	60
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	66
	SEZNAM TABULEK.....	67
	SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Pro diplomovou práci jsme si zvolili téma „Dopady rozvodu a výživného na celkovou úroveň rodiny“. V současné době je otázka výživného velmi aktuální, protože se projednává vymáhání výživného od rodičů neplatičů, kdy by za ně měl platit výživné stát.

Rozvod je v naší společnosti až příliš rozšířený problém a stal se poněkud běžnou záležitostí. Pokud se mezi manželi vyskytnou problémy, častým řešením, které manželé volí, je právě rozvod. Často chybí dobrá vůle dohodnout se, vyřešit problémy dohodou. Rozvod klade velké nároky, jak na psychiku rodičů, tak především na děti. Dá se říci, že neexistuje rozvod rodičů, který by dítě negativně nezasáhl. Rodiče často při řešení svých problémů přehlíží či podceňují závažnost traumatu, které dítěti způsobí. Domnívají se, že tyto reakce jsou jen přechodné a po rozvodu se vše uklidní. To platí především u rodičů, kteří o rozvod zažádali a omlouvají svůj pocit viny tím, že minimalizují negativní vlivy, které by život s partnerem dále přinášel.

Český statistický úřad vydal aktuální zprávu o rozvodech za rok 2016. V roce 2016 se rozvedlo 25 tisíc manželství, což je o 1,1 tisíc méně než v roce 2015. Rozvod se z téměř 59% týkal rodin, kde žily nezletilé děti. Převažovaly v nich rodiny s jedním dítětem (7,5 tisíce) a se dvěma dětmi (6,4 tisíce). Nejvyšší rozvodovost byla v období mezi třemi až šesti lety od uzavření manželství.

V teoretické části se nejprve věnujeme rodině. Charakterizujeme tradiční a současnou rodinu, popisujeme její funkce a závěr věnujeme zdravé rodině. V další kapitole se setkáváme s tematikou rozvodu. Zaměřujeme se na jeho příčiny, dopady a důsledky. Nesmíme opomenout ani fáze rozvodu. Důležitá je také kapitola, kde se věnujeme výživnému. Zde se zabýváme vyživovacími povinnostmi v České republice, ale také, jak jsou nastaveny podmínky týkající se výživného v zahraničí. Poslední kapitola se zaměřuje na aktuální stav problematiky výživného v České republice o návrhu ministryně práce a sociálních věcí Marksové Tominové o takzvaném zálohovaném výživném.

Ve výzkumné části jsme si zvolili kvalitativní výzkum. Jako metodu sběru dat jsme zvolili polo-strukturovaný rozhovor. Výzkum jsme prováděli s osobami, kterých se tematika rozvodu dotýkala a zároveň řešili i otázku výživného. Cílem práce je zjistit, jaký dopad má rozvod a výživné na celkovou úroveň rodiny. Dílčím cílem je popsat vztahy rozvedených rodičů a jejich dětí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí, která vznikla v pradávných dobách především za účelem ochraňovat, vzdělávat a připravovat své potomstvo pro život. Na otázku, co pro nás znamená rodina, odpoví každý jinak. Z výzkumů vyplývá, že dítě považuje za rodinu toho, kde se o něj stará, vychovává. Nezáleží na počtu osob v domácnosti, zda jsou rodiče sezdaní anebo dítě vychovávají prarodiče. Dítě za rodiče považuje ty, kteří se k němu mateřsky a otcovsky chovají. Jak dále Matějček (1994) ve své knize uvádí, rodina by měla být pro dítě tou nejlepší životní jistotou.

Odborně lze rodinu vnímat jako „*skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí,*“ říká Giddens (2001, s. 156)

Rodinu můžeme definovat jako malou sociální skupinu, která vzniká manželstvím. Ta má umožňovat vzájemné soužití mezi partnery, dále vytváření vztahů mezi příbuznými, rodinou a společností a také vztahů se školou. Důležitým aspektem je soužití rodičů a jejich dětí, jak uvádí Střelec (1998).

Dle Malacha (2007) rozlišujeme tyto typy rodin:

základní (nukleární) rodina – otec, matka, děti,

širší rodina – jí rozšiřují prarodiče, strýc, teta nebo další blízcí příbuzní.

Dalším typem je rodina **úplná** – klasický vzor rodiny- otec, matka, děti, naopak v **neúplné rodině** chybí otec či matka. Z hlediska funkčnosti rodiny můžeme rodiny označit jako **funkční**, kdy tato rodina plní všechny základní funkce. Naopak u **dysfunkční** rodiny není splněna jedna nebo více funkcí. U **stabilní rodiny** se setkáváme s kladnými nebo zápornými vlastnosti po dlouhé časové období a naopak u **nestabilní** se setkáváme se značnými výkyvy a proměnami svých kvalit, ať v kladném či záporném smyslu. Tu rodinu, kde panují dobré vztahy mezi členy rodiny, můžeme označit jako **integrovanou** a naopak **dezintegrovanou** rodinou se vyznačují rozpory jak mezi rodiči samotnými, tak mezi rodiči a dětmi.

„Standartní stavební kameny rodiny – manželství, rodičovství a dětství, se mění k nepoznání. Už nemůžeme předpokládat, že manželství zahrnuje jednoho muže a jednu ženu a že každé dítě má jednoho otce a jednu matku,“ uvádí Herring (2014, s.1) ¹

Psychologové se shodují, že nejdůležitějšími faktory rodinné pohody, funkčnosti a rovnováhy jsou:

- 1) tvořivost,
- 2) jasně vymezené role,
- 3) jasná vedoucí role a podpora autority ostatními členy rodiny,
- 4) jasnost komunikace,
- 5) způsob řešení konfliktů a účinnost při jejich řešení.

Šulová (© 2014) dále poznamenává, že nemůžeme opomenout ani na rodinnou soudržnost, samostatnost, osobní zodpovědnost. Zároveň nám rodina poskytuje emoční blízkost, sounáležitost.

Z psychologického hlediska by rodina měla zajistit vzájemnou podporu a akceptovat jedince jako takového. Také by měla ochraňovat hmotné i sociální prostředí a ulehčit vstup do společnosti, uvádí Řezáč (1998).

1.1 Funkce rodiny

Základní funkce rodiny dle Malacha (2007) jsou:

- **Ekonomicko – zabezpečovací** – rodinu můžeme nazvat jako mikroekonomickou jednotkou. Rozhoduje se zde o získávání a využívání finančních prostředků, zapojením se rodinných příslušníků do produktivních aktivit. Šulová (©, 2014) dodává, že materiální funkce se především projevuje v chudých částech světa, kdy rodina podporuje zájmy mladé generace a je schopna je poslat do vyspělejší země a tím jim zajistit lepší podmínky na přežití např. uhrazení nákladů spojených se školou. Rodina tak podporuje péči o mladou generaci a zachování své genetické informace.

---

¹ The standard building blocks of family law – marriage, parenthood, and childhood – are changing beyond recognition. We can no longer assume that marriage involves one man and one woman.

Česká republika se zařazuje mezi země relativního dostatku a zde převládá zájem především o individuální kvalitu každého člověka bez ohledu na věk. Rodina žije více dneškem, necítí se ohrožena a nesměřuje tolik do budoucnosti.

Kraus (2008) dodává, že v dnešní době je ekonomická funkce důležitá pro celý chod domácnosti. Poruchy ekonomické funkce jsou často důsledkem nezaměstnanosti a neustále se zvyšujících se životních nákladů.

- **Biologicko – reprodukční** – Úkolem této funkce je vytvořit stabilní reprodukční základnu. Největším zájmem je, aby se rodilo, co nejvíce dětí. V posledních letech se v některých státech o dítěti uvažuje jako o přepychu (především u lidí s nižšími příjmy) či jako překážka v profesním růstu. Mladí lidé více uvažují o tom, že budou mít jen jedno dítě nebo dokonce žádné, píše Kraus (2008). Dalším faktem je také to, že se zvyšuje věk prvorodiček než bylo dříve zvyklé.

Jak připomíná Šulová (© 2014) v posledních letech je rodina více vnímána jako sociální struktura, kde dochází k naplňování potřeb jejích členů. V dnešní rodině můžeme najít mnoho alternativ partnerského a rodinného soužití. Jako příklad můžeme uvést soužití rodičů adoptivních, pěstounských a získaných dětí, soužití partnerů rozhodnutých nemít děti, ale taky rodiče, kteří žijí bez vlastních biologických dětí, jelikož nebyli ochotni nebo schopni se o ně postarat. Dalším typem může být žena, která se rozhodne vychovávat dítě sama, aniž by informovala otce dítěte, nebo homosexuální či lesbické páry, které pečují o dítě jednoho, případně obou partnerů. S těmito typy alternativní výchovy přicházejí i mnohé etické problémy - třeba kdo má právo na mateřskou roli – dárkyně nebo nositelka vajíček? Lze svěřit homosexuální dvojici dítě?

- **Výchovná** - rodina má hlavní zodpovědnost za výchovu svých dětí. Je ustanovena v právních a etických normách. Jako základní povinnost rodičům se ukládá pečovat o své děti a vychovávat je. (Malach, 2007)

V České republice se v poslední době objevil názor, že výchovná funkce bude nahrazená vlivem kolektivu, růstem významu skupiny vrstevníků. Právě rodina je specifická tím, že se v ní utváří dynamika, která v ní probíhá a která tvoří zcela jedinečné prostředí pro formování postojů k světu nebo okolí. Rodina bývá první sociální skupinou, kde se dítě učí osvojovat si různé činnosti, přejímá sociální role a rodina je zprostředkovatelem norem a hodnot, které dítě přijímá za své. Šulová (©

2014) také dodává, že rodina by své děti měla ochránit před nežádoucími jevy, ať už se jedná o závislosti na různých drogách, hrách či před sociální patologií.

- **Emocionální** – citový vývoj dítěte rodina ovlivňuje významně a nenahraditelně. Je stále významnější. Mezi silné faktory zdravého vývoje dítěte můžeme přiřadit citové pouto k rodičům, sourozencům nebo k rodinným tradicím. (Malach, 2007) K této funkci můžeme zařadit i potřebu zázemí, přijímání podpory, pomoci či potřebu klidu a uvolnění. Dále Šulová (© 2014) popisuje i další potřeby nezbytné pro tuto funkci jako jsou společné perspektivy, plány, důvěrnosti, společné rituály. Tato funkce není omezená věkem a je důležitá pro všechny věkové kategorie – jen rodina toto všechno poskytuje.
- **Relaxační a regenerační** – rodina, která zodpovědně plní tuto funkci se snaží o aktivní využívání volného času, nejlépe při společných sportovních, kulturních nebo zájmových činnostech.

1.2 Rodina v tradiční a v současné společnosti

Podle (Maliny, Pečírkové a Sýkory, ©2014) byla staroorientálním modelem rodiny forma nukleární. Manžel měl pouze jednu manželku, jen pokud tato žena nemohla mít děti nebo byla nemocná, mohl mít i ženu druhou. Sňatek byl uzavírán pouze v rámci dohody dvou rodin, zamilovanost dvou lidí zde nehrála žádnou roli. Před samotným sňatkem se uzavírala svatební smlouva. Rozvod byl pro muže velmi jednoduchý, ale v případě, že se žena nijak neprovinila, muselo jí být vyplaceno odstupné.

Žena i děti byli podřízeni otci. Ten měl i taková práva, že mohl vydědit a vyhnat z domu syna. Ale podle dochovaných právních předpisů se věnuje velká pozornost rodinnému právu a ta se mimo jiné zmiňuje o tom, kdy otec může svého syna vydědit a také omezuje fyzické násilí, které muži páchali na ženách, ale i dětech.

Již v této době byly běžné adopce, ať už z ekonomického hlediska nebo v situaci, kdy bezdětným manželům zajišťovaly potomka. Jsou známy také případy, kdy staří manželé adoptovali svého otrocka. A to jen z toho důvodu, aby se měl o ně, kdo ve stáří starat. Protože základní sociální funkci rodiny byla péče o bezmocné a nesoběstačné členy rodiny. Byly stanoveny i přísné tresty za projev neúcty dětí k rodičům.

Rodina v tomto období byla zpravidla hospodářsky soběstačná a dovedla produkovat jídlo, oděvy a nářadí. A jen výjimečně nakupovala na trhu. Hlavním rysem staroorientální rodiny

byla soběstačnost, rodinná a zemědělská hospodářství. (Malina, Pečírková, Sýkora, ©2014)

Rodina v tradiční společnosti a rodina v moderní společnosti jsou odlišné sociální útvary. V raném novověku 16. – 18. století nebyla rodina považována za základ společenského života, ale byl to dům, který měl jiný význam než dnes. Ten tvořil základní rodinnou a společenskou jednotku. Dům byl místem, kde lidé žili, bývali, pracovali, jiné příležitosti pro práci a život neznali, píše Mišíková (2003). Charakter rodiny v tradiční společnosti nazýváme jako charakter patriarchální, což znamená, že muž byl vlastníkem majetku, měl zásadní moc v domě a například rozhodoval o budoucnosti dětí nebo o jejich práci.

Ve společné domácnosti žili často i další příbuzní například prarodiče, kteří dožívali v domě po přenechání majetku potomkovi. S dětmi to bylo právě naopak. Mnohé děti žily v původní rodině jen dočasně. Mišíková (2003) dodává, že již v raném dětském věku odcházely děti do služby nebo do učení. Mnohé děti se domů již nevrátily nebo se neseťkaly se svými rodiči, protože mnohdy umírali mladí. Naopak těm dětem, které zůstávaly doma, končilo dětství už okolo osmého roku, protože se s nimi začalo zacházet jako s malými dospělými a musely se zapojovat do práce dospělých, ovšem neměly práva jako dospělí. Každodenní život rodin v tradiční společnosti platily církevní zákony, těmi se lidé řídili.

Pokud máme charakterizovat rodinu v moderní společnosti v období novověku, můžeme ji nazvat jako rodina příbuzenská, kdy je místo soukromí odděleno od místa práce. Zde se poprvé setkáváme k osamostatnění nukleární rodiny od širší rodiny. Mišíková (2003) popisuje **základ moderní rodiny** – v tomto období nevzniká manželství v zájmu rodiny, ale v zájmu partnerů. Zde jsou důležité jejich osobní vztahy a velkou roli zde sehrává láska. Náboženství zde již nehraje hlavní úlohu.

Křesťanství totiž bralo manželství jako instituci, která je nezrušitelná a založenou rodinu považovalo za doživotní. Náboženská víra tvrdila „*Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.*“ (Možný, 2006, s. 22). „*Náboženství můžeme chápat jako souhrn přesvědčení, postojů, symbolů a praktik, založených na ideji posvátného a zároveň sjednocující příslušníky komunity v celek,*“ uvádí Skarupská (2006, s.49).

1.2.1 Rodina v současné společnosti

Naše civilizace si vybuodovala párovou monogamickou rodinu, kde hlavním úkolem rodiny byla výchova dětí. Děti se sice rodilo hodně, ale jejich počet snižovala vysoká úmrtnost.

Až v polovině 20. století se rozšířila dostupná a účinná antikoncepce. Jak dále uvádí Možný (2006) s ní začala klesat porodnost.

Od konce 50. let minulého století se ženy vzdávají práce v domácnosti a profesní kariéra se pro ně stává důležitou.

Stašová in Kraus, Poláčková (2001) na posílení vlivu žen v domácnosti má vliv to, že dochází k poklesu otcovské autority. Otec tráví stále více času mimo domov a dítě tráví většinu času s matkou. Matka hlídá dítě a jeho chování odměňuje či trestá. Ovšem pokles autority otce v rodině neznamena, že ztrácí otcovská role na významu. Souhra obou rodičovských rolí je pro dítě nenahraditelná. Socializační proces dítěte se ovšem mnohdy komplikuje tím, když se oba rodiče snaží realizovat ve své profesi.

1.2.2 Charakteristika současné rodiny

Rodina si v posledních letech prošla velkým vývojem. Ovšem i nadále platí, že rodina je nepostradatelná a nenahraditelná jak pro dítě, tak pro rodiče. Důležitou roli hraje především při předávání hodnot z generace na generaci. Kraus (2008).

Jak můžeme charakterizovat dnešní rodinu? Jak uvádí Kraus (2008) k rodinnému životu není potřeba uzavřít sňatek a tím se liší od tradiční rodiny. Mnoho dětí se rodí nesezdaným párům, ale i zde můžeme nalézt znak rodiny - partneři bydlí pod jednou střechou.

Mezi dominantní hodnoty rodiny patří citový vztah, kdy rodina je místem sociálního bezpečí. Jednoznačně dominantní formou rodinného uspořádání u nás je rodina založena na manželství, tvrdí Haberlová (1994).

Stašová in Kraus, Poláčková (2001) charakterizuje současnou rodinu takto:

- 1) Množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce např. výchova dětí ve škole, ve škole.
- 2) Oblast zakládání rodiny ztrácí svoji ritualizovanou podobu – sňatek není podmínkou rodinného života, stoupá podíl rodin bez uzavření manželství.
- 3) Snižuje se stabilita rodiny – sňatky jsou zakládány hlavně na emotivní bázi – to může být příčinou nárůstu rozvodovosti. Velkou roli zde hraje i emancipační proces.
- 4) Mění se celková struktura rodiny, oproti minulosti klesá počet dětí v rodině a omezuje se také vícegenerační soužití.

- 5) Rozvoj zaznamenává antikoncepce a plánované rodičovství – to znamená, že se více plánuje rodičovství, ubývá nechtěných těhotenství, snižuje se počet interrupcí, i když postoj k umělému přerušení těhotenství je dosti liberální.
- 6) Prodlužuje se délka života a tím i trvání rodiny po odchodu dětí – prodlužuje se doba, kdy žijí rodiče s dětmi ve společné domácnosti.
- 7) K proměnám dochází v organizaci rodinného cyklu, kdy se děti rodí starším rodičům. Prarodiči se stávají starší lidé, kteří jsou zapojeny do pracovního procesu a to díky změnám v důchodové politice.
- 8) Zvyšují se nároky na čas rodičů strávený v pracovním procesu, kratší čas věnují s dětmi a ostatními členy rodiny. Toto je závažné téma hlavně v rodině s malými a předškolními dětmi, kdy vedle nedostatku volného času plyne i otázka kvality jeho trávení.
- 9) Přibývá dvoukariérových manželství – tím, že roste vzdělanost kvalifikovanost žen, roste i zaměstnanost žen.

V současné rodině se „vztah mezi rodiči a dětmi nerozvíjí v rovině autority a podřízenosti, ale v rodině přátelství. Rozkazování, zakazování, tělesné tresty a další podobné „tradiční“ výchovné metody ustupují do pozadí a jsou nahrazovány výměnou názorů, přesvědčováním, sdělováním stanovisek. Autoritativní rozhodování je nahrazeno diskusí, na níž se podílejí všichni členové rodiny.“ (Bauerová, Bárťová, 1987, s. 65)

Šulová (© 2014) také charakterizuje současnou rodinu několika znaky, které odrážejí neustálý vývoj a proměny rodiny ve vztahu ke změnám ve společnosti.

- 1) **Zaměření na zájem jednotlivce** – především zaměření na pocit štěstí, hledání smysluplnosti života, upřednostňování individuálních potřeb před zájmy celku. V české společnosti byl od poválečných let zaměřován důraz na kolektiv a jeho zájmy. V aktuální rodinné soudržnosti a stabilitě sehrává zájem jedince významnou roli.
- 2) **Nízká stabilita rodiny** – Česká republika se řadí mezi státy s nejvyšším podílem manželství zanikajících rozvodem. Řadíme se tak mezi Skandinávské země, Velkou Británii, Švýcarsko, Ukrajinu či Rusko, kde je podíl rozvodu taktéž vysoký. Do složení rodin a domácností se velmi promítá rozvodovost, kdy následkem rozvodu vzniká často neúplná rodina s dětmi či domácnost jednotlivce. Je důležité podotknout, že neúplné rodiny nevznikají jen rozvodem, ale také úmrtím jednoho

z rodičů. V roce 1991 bylo v České republice přes 400 000 neúplných rodin oproti roku 2001, kdy už to bylo přes 570 000 neúplných rodin.

- 3) **Chybí očekávání trvalosti vztahu** – můžeme to vysvětlit jako nechtění jednotlivce riskovat, obětování se v zájmu rodiny. Nechce se vázat a nechává si prostor pro změnu. Zde se setkáváme i s různými alternativami společného soužití – partnerství, kdy oba mají vlastní domácnost, dále matka, která zatajila narození dítěte biologickému otci nebo také dlouholetý trvalý vztah dvojice s dětmi bez uzavření manželství.
- 4) **Odklad uzavření prvního manželství do vyššího věku** – pro porovnání můžeme uvést, že v roce 1991 žilo v manželství 60% mužů a 79% žen, kteří byli ve věku 25 let. O deset let později, tedy v roce 2001, bylo ženatých jen 26% mužů a vdaných 47% žen stejného věku. V roce 1989 byl průměrný věk novomanželů 24,58 let u mužů a 21,83 u žen. Tento trend se neustále zvyšuje. Statistika z roku 2006 nám ukazuje, že průměrný věk novomanželů byl 30,9 let u mužů, zatímco u žen se zvýšil na 28,4 let.
- 5) **Příčinou odsouvání rodičovství na pozdější období** – zde se může jednat o neochotu měnit přijatý životní styl bez dětí. Další příčinou mohou být zdravotní komplikace spojené s věkem, kariéra.

1.3 Zdravá rodina

Zdravá rodina je charakterizována několika aspekty. Patří sem láska a důvěra, ale také respekt, kde rodiče uznávají jeden druhého, jsou si všichni rovni a mají stejné právo rozhodování. Rodiče, kteří mají zkušenosti a znalosti přebírají vedení, ale děti z rozhodování nevyklučují. Mezi další znak zdravé rodiny patří vzájemná komunikace. Členové rodiny se mohou bavit o čemkoliv a zároveň vyjadřovat své emoce. Velkým problémem současné rodiny je nedostatek času a společně strávených chvil. Řada lidí má pocit, že kromě rodičovské role se musí věnovat ještě mnoha jiným záležitostem např. budovat kariéru, sportovat, navštěvovat kulturní a společenské akce. Snad až příliš se snaží splňovat společenský diktát, který určuje, jací bychom měli být. Ve zdravé rodině si udělají rodiče čas jeden na druhého, ale i na děti, trávit s nimi volný čas je jeden z nejlepších darů, které můžeme dětem dát. O'Marová a McConellová (2013) dodávají, že při společném trávení volného času se rozvíjí vzájemná důvěra a dobré poznání vlastních dětí.

Matějček (1994) na závěr dodává, že rodina by měla pro dítě znamenat základní životní jistotu.

2 ROZVOD MANŽELSTVÍ

Pokud se muž a žena rozhodnou dobrovolně vstoupit do svazku manželského, měli by být připraveni respektovat práva a povinnosti, které charakterizují manželství, jeho funkce a cíle. Tyto práva a povinnosti se týkají, jak osobního, tak i majetkového charakteru. Trvají po celou dobu existence manželství a zanikají nejpozději s jeho zánikem. Podle občanského zákoníku č.89/2012 Sb. v části rodinného práva §687 si jsou „*manželé povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.*“

Mezi další práva manželů řadíme rovnost manželů. Manželství je vztah rovnoprávný, povinnost žít spolu a být si věrni. Tato povinnost manželů být si věrni vyplývá ze samotné podstaty manželství, je morálním aspektem i principem monogamie. Hrušáková (2000) upozorňuje na skutečnost, že nevěra jednoho z manželů je jednou ze tří nejčastějších příčin rozpadu manželství. Mezi nejčastější povinnosti patří vzájemně respektovat svoji důstojnost, vzájemně si pomáhat, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. Manželé jsou povinni společně hradit náklady domácnosti. Vzniká možnost vzájemného zastoupení a v neposlední řadě vzniká vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely. Okamžikem uzavření manželství vzniká společné jmění manželů. Do něho můžeme zahrnout majetek nabytý některým z manželů nebo oběma společně za trvání manželství, ale také závazky, kterému z manželů nebo oběma společně vznikly za dobu trvání manželství.

Pro správně fungující manželství je důležité, aby snoubenci, kteří uzavřeli sňatek, znali dostatečné povahové vlastnosti partnera, jeho životní postoje k důležitým problémům společného života, k výchově dětí, k financování domácnosti, ale také například trávení volného času. Dvořáková Závodská (2002) zmiňuje, že pokud se mezi partnery vyskytnou rozpory a nesoulad v těchto sférách společného života a pokud některý z partnerů projeví nedostatek tolerance a schopnost kompromisu, mohou být příčinou manželských konfliktů, které provází často verbální a dokonce i fyzické napadání. V případě, že jsou tyto krize natolik intenzivní, mezi manžely mohou vyvolat trvalý a hluboký nesoulad, kdy se ve většině případů nabízí jediné řešení, a tím je rozvod.

„Rozvod není pro dítě otázkou správnou či nesprávnou, ale problémem opravdovým,“ uvádí Root (2010, s. 71)²

Rozvod je vždy tragédií, pokud se týká dětí. Rozvod se může jevit, jako způsob útěku, jako nejjednodušší řešení, který neodvolatelně změní životy všem. Bývá bolestný, trapný, vyčerpávající, ale i drahý. O'Marová a McConellová (2013) dodávají, že oba dva manželé jsou stejně zodpovědní za to, co se v manželství stane.

2.1 Příčiny rozvodu

Dvořáková Závodská (2002) popisuje příčiny rozvodů, které jsou různé. Problémy vznikají už od začátku manželství, kdy se může jednat o ukvapené rozhodnutí k svatbě. Další příčinou může být nedostatečné poznání druhého partnera, ať už se jedná o povahové vlastnosti nebo životní postoje k důležitým problémům společného života – výchova dětí, financování domácnosti nebo trávení volného času. Tyto všechny příčiny vedou v rodině ke konfliktům, a pokud nedojde ke kompromisu mezi manžely, často to vyústí až v rozvod. Jako další příčiny rozvodu můžeme uvést nevěru, žárlivost, špatnou finanční situaci, ztrátu zaměstnání, alkoholismus, násilí.

Matoušek a kol. (2015) uvádí, že právě **násilí** může být příčina, ale i důsledek rozvodu. Někdy se násilí projeví až v souvislosti s rozvodem a brzy skončí. V jiných případech může trvat dlouho po rozvodu, i když se před rozvodem násilí mezi partnery neobjevilo. U násilné osoby, která má dočasně porušenou schopnost řídit své chování, může být příčinou psychóza, různé druhy závislosti to znamená na alkoholu, jiných návykových látkách, gamblerství. Tato porucha může být přechodná, ale i chronická a pro druhého z manželů představuje velkou zátěž. Partner, který je závislý na návykových látkách není schopen běžně fungovat a zároveň utratí velké množství peněz z rozpočtu rodiny na uspokojení svých návyků.

Rozvrat manželství může způsobit i **nevěra**, v populaci je to jev poměrně častý. V České republice přiznává nevěru zhruba dvě třetiny mužů a polovina žen. A to alespoň jednou za manželství. I když lze nevěru utajit, v okamžiku zveřejnění působí velmi dramaticky, dále uvádí Matoušek a kol. (2015). Neschopnost vyrovnat se s následky nevěry nazýváme

---

² Divorce is for child not an issue right or wrong, but an issue of being real.

„apistiosis“. Nevěra bývá považována za konec všech plánů. A nepřijatelný je neustálý návrat k tématu a jen krizi prohlubuje.

Častou příčinou rozpadu manželství je **alkohol**. Odborný termín zní „osoba závislá na alkoholu“ a tou se člověk stává, když mu požívání alkoholických nápojů působí společenské či zdravotní potíže a on přesto není schopen trvale přestat pít. Alkoholik svou závislost obvykle popírá a nechce si připustit svoji závislost. Je třeba upozornit, že v posledním desetiletí výrazně vzrostl počet žen závislých na alkoholu. Tyto závislosti nejsou jen doménou žen z nižších sociálních skupin, domnívá se tak Novák (2006). Často se s touto závislostí setkáváme i u žen, žijících v satelitních městečkách, kdy manžel tráví v zaměstnání spoustu času a finančně rodinu zabezpečí a ženy neví, co s volným časem.

2.2 Fáze před rozvodem

Novák a Průchová (2007) píší - pokud manželství směřuje k rozvodu, můžeme sledovat určité fáze chování manželů před rozvodem. Jako první označují fázi pochybností, která může nastat už těsně před svatbou. Zde se setkáváme s odlišnými názory například, kdo bude hlavním živitelem, kdo bude pečovat o děti. Pokud není tato situace vyřešena, stabilizována, nastává fáze ochladnutí vztahu. Zásadním negativním jevem je přetrvávající pocit zklamání. Zde se střídají záporné momenty s pozitivními například „ještě jednou se zkusíme domluvit“ nebo „jsme rozumní lidé, měly bychom se domluvit“. Následuje fáze předrozvodových fantazií, kdy za viníka dané krize je považován druhý z partnerů. Iniciátor rozvodového konání si ve fantazii představuje, jaké to bude pěkné, když se s protějškem rozejde. Fáze rádobý usmíření – v této fázi, pokud nedojde k podstatným změnám a situace se zlepší jen na určitý čas a po čase dochází k recidivě. Usmířování v této fázi může trvat týdny nebo i měsíce, poté ovšem následuje návrat k rozhodnutí rozvést se. Tyto návraty obvykle situaci ještě zhorší. Pokud opravdu jeden z manželů trvá na rozvodu, nastává fáze rozhodnutí k rozvodu.

Rozvod představuje pro každého člověka jedno z nejtěžších období, podotýkají Matějček a Dytrych (2002) Nedotýká se jen dospělých, ale pokud jsou v rodině děti, tak se zcela určitě dotkne i jich samotných a také další širší rodiny. Výzkumy ukázaly, že rozvod zanechá na dítěti velkou stopu. Každé dítě zareaguje jinak, záleží na jeho věku.

Než v rodině dojde k rozvodu, předchází tomu tyto 3 stádia, které Matějček a Dytrych (2002) popsal ve své knize takto:

- **Manželský nesoulad** – vzniká vzájemným nesouladem mezi manžely najít kompromisy a řešit své spory.
- **Manželský rozvrat** – zde je narušena jedna ze základních rodinných funkcí – emoční, ekonomická anebo výchovná. Může mít akutní nebo dlouhodobý průběh.
- **Rozvod** – jedná se o právní ukončení manželského svazku.

2.3 Rozvod

Rozvodový proces se skládá z jednotlivých stádií. Jednotlivé popisuje Průchová a Novák (2004) takto:

- 1) **Opatrovnické řízení** – úprava výchovy a výživy nezletilých dětí na dobu po rozvodu. To znamená, kdo bude dítě vychovávat, výše výživného, styk dítěte s rodičem, kterému nebude svěřeno do výchovy. Dokud není pravomocně skončeno opatrovnické řízení, není možné v rozvodu pokračovat.
- 2) **Rozvodové řízení** – v této fázi je již o dětech rozhodnuto a řeší se vztah manželů. Jaký byl, kdy a proč se vztah změnil, co způsobilo změnu, zda je možné soužití obnovit. Pokud při rozvodu dojde k dohodě, je možnost podrobnému rozebírání manželství se vyhnout.
- 3) **Řešení bytové otázky** – pokud se manželé nedohodnou, řeší se tento problém soudní cestou.
- 4) **Výživné rozvedeného manžela** – i zde se mohou manželé dohodnout. To znamená, že se jeden druhému dobrovolně zavazuje k placení výživného. Pokud se už rozvedení manželé nedohodnou, opět tuto situaci řeší soud.
- 5) **Vypořádání společného jmění manželů** – jestliže se manželé nedohodnou a mají společný majetek, znovu řeší tuto otázku soud.

V soudním řízení o rozvod je nutno před soudcem prokázat okolnosti, které potvrzují, že manželství je trvale a hluboce rozvráceno a nemůžeme tedy očekávat obnovení manželského soužití, ale zároveň je nutno prokázat příčiny tohoto stavu, tvrdí Dvořáková Závodská (2002). Je nutné dokázat skutečnost, že manželé spolu trvale nežijí, nevedou společnou domácnost, nemají se rádi, nejsou schopni společně vychovávat děti. Pokud se jedná o manželství s dětmi, soud při tom v rozvodovém řízení nezkoumá jen míru manželského

rozvratu, ale i jeho trvalost. Pokud se prokáže, že alespoň některá z funkcí manželství je zachována, soud může dojít k závěru, že rozvrat není neodčinitelný a existuje naděje na úplné obnovení manželských vztahů. V tomto případě může soud žalobu o rozvod zamítnout

Novák a Průchová (2005) popisují v českém právním řádu dva typy rozvodových procesů. Jedním z nich je rozvod tzv. dohodou, který můžeme též nazvat rozvodem slušným. Tento bývá označován též jako rozvod nesporný. Druhým typem rozvodu je rozvod sporný, rozvod klasický. Tento může vyústit až do rozvodového pekla. Obyčejně platí, že pokud se rozvádět chtějí oba manželé, zvolí rozvod nesporný. Naopak pro rozvod sporný platí, že se některý z manželů rozvádět nechce. V obou v těchto případech rozvodů musí rozhodnout soud.

- 1) **ROZVOD NESPORNÝ** – můžeme říci, že rozvod v tomto případě navrhuje oba manželé, i když jeden z nich musí být v roli žalobce a druhý v roli žalovaného. Manželé před soudem při řízení dokládají, že se jim podařilo dohodnout a to jak ohledně výchovy a výživy společných dětí, ale také o rozdělení majetku, o právech a povinnostech společného bydlení a popřípadě i na vyživovací povinnosti na dobu po rozvodu. Tento rozvod tzv. dohodou je možné uplatnit pouze při manželství, které trvají minimálně jeden rok a dále existuje podmínka, že spolu manželé nežijí minimálně 6 měsíců ve smyslu společného intimního soužití, nikoliv bydlení v jednom bytě. Tento typ rozvodového řízení také vyžaduje souhlas žalovaného s tím, že s rozvodem souhlasí.

Další podmínkou ke schválení této dohody je fakt, že manželé předloží soudu písemnou smlouvu s úředně ověřenými podpisy, ve které si mezi sebou vypořádali majetkové vztahy, upravili si podmínky společného bydlení a taky vyživovací povinnost na dobu po rozvodu. Průchová, Novák (2004)

Jako výhodu tohoto rozvodu, můžeme určit kratší trvání celého rozvodového procesu. Neprobíhá dokazování ohledně příčin rozvratu manželství a zvláště kladně tento rozvod působí na nezletilé dítě v tom smyslu, že je zachována komunikace mezi rodiči, uvádí Novák, Průchová (2007). Protipólem je rozvod sporný, který popisují takto:

- 2) **ROZVOD SPORNÝ** je opakem rozvodu dohodou. Soud v tomto případě je povinen zkoumat příčiny rozvratu, a pokud každý z manželů tvrdí jiné skutečnosti o příčinách rozvratu manželství, přichází na řadu dokazování. Ve většině případů

nejsou k dispozici jiné důkazy než svědecké výpovědi rodičů, kamarádů, ale bohužel i dětí. Toto samotné řízení může trvat několik měsíců i let. V praxi se setkáváme se skutečností, že čím problematičtější je dokazování před soudem, tím je větší je jistota, že po rozvodu nebudou schopni rozvedení manželé se mezi sebou jakkoliv dohodnout. A tím stoupá pravděpodobnost, že se povedou další sporná řízení například v otázce bydlení, vypořádání společného jmění.

V obou typech rozvodového řízení může být rozhodnuto až tehdy, je-li pravomocně skončeno řízení o výkon rodičovské zodpovědnosti k nezletilým dětem, které se narodily z takového manželství. Toto se týká úpravy výchovy a výživy nezletilých.

2.4 Dopad rozvodu na dítě dle věku

Novák a Průchová (2007) popisují ve své knize dopady rozvodu na dítě a rozdělují je dle věkového období.

Děti od prenatalního období do 3 let – negativní vliv může mít stres na dítě, ještě než se narodí. Zde hrozí předčasný porod, nízká porodní hmotnost, ale i vývojové opoždění. Dítě má rádo stejné podmínky a rituály a svůj klid. Rozvod tyto podmínky narušuje. Děti citlivě reagují na emoční vyladění rodičů. Objevují se potíže s usínáním, noční děsy, strach opustit osobu, která o něho pečuje.

Děti kolem 6 roku – zde se projevuje zátěž, která je daná nástupem do školy. Zhoršená situace v rodině podporuje nesoustředěnost, náladovost. Mohou se objevit výbuchy agrese.

Dítě do 10 let – zde si dítě uvědomuje výrazný pocit ztráty, pokud žije jen s jedním rodičem. Dítě může provokovat, cokoliv odmítat.

Dítě kolem 13 let – toto dítě již chápe, co je rozvod. Objevuje se negativismus, otevřená, ale i skrytá agresivita. Může také rodiče vydírat.

Dítě do 16 let – v tomto věku se projevuje pubertální náladovost a labilita. A i bez rozvodu je obtížné udržet si před dítětem určitou autoritu. Zde se již setkáváme s pocity nejistoty, zklamání, strachu z budoucnosti, ale můžeme se setkat i s projevy sociálně – patologických jevů – delikvence, drogy.

Mladiství do 19 let – v tomto věku se mladí dospělí nechtějí se zabývat problémy rodičů. Často se setkáváme s odchodem z domovů, který je spíše útekem, včetně předčasných sňatků.

Dospělí – pokud mladý člověk nezískal zkušenosti s obvyklým chováním rodičů, mohou ho ovlivnit ve vlastním manželství. I v této době rozvod rodičů vyvolá pocit ztráty, ale i úzkosti.

Matějček a Dytrych (2002) vidí nejzávažnější problém u dětí ve školním věku, kdy bývá zhoršení školního prospěchu. Ač se dítě dříve výborně učilo, po rozvodu rodičů jde prospěch rapidně dolů. Důsledkem je velký stres, napětí, ve kterém dítě žije. U chlapců se častěji přidává i agresivní chování. Naopak dívky se více uzavírají do sebe. Rodiče se navzájem obviňují z nesprávné výchovy a obviňuje jeden na druhého.

2.5 Důsledky rozvodu na děti

Nešťastné manželství může mít na děti stejný vliv jako manželství rozpadající se. Vždy platí, že děti trpí rodinnými konflikty, ať jsou rodiče manžely nebo ne. Nemůžeme se tedy domnívat, že děti z rozvedených rodin sami prožijí nešťastné manželství. Vždy je nutné děti nezatahovat do problému rozvodu, uvádí ve své knize O'Marová a McConellová (2013). Rodiče si často neuvědomují, že v době, když jsou mezi nimi konflikty, používají dítě jako hromosvod nebo oběť, na kterou se svalují viny. Často také používají dítě jako prostředník, který by měl usmířit hádající se rodiče. Na dítě se tak kladou požadavky, které nemůže splnit a často dostává otázky, na které nemůže odpovědět. To u dítěte vyvolá napětí, úzkost, neklid. Ještě horší je potom situace, kdy musí dítě, například v rozvodovém sporu vyjádřit se k tomu, jací jsou jeho rodiče nebo kdo se o něj lépe stará. Dítě ve svém vývoji potřebuje vidět matku i otce, jako šťastné, klidné a rozhodné lidi, kteří dokáží ovládnout své emoce. Pro dítě je těžké, když neustále naslouchá matce, která si stěžuje na chování otce a přitom pláče a zasypává otce přívlastky, kterému malé dítě nerozumí. Zároveň je pro dítě těžké sledovat otce, který přijde domů opilý, křičí na matku a třeba ji i fyzicky napadne. Pro dítě je to neřešitelný spor, nerozumí tomu, co se vlastně děje, kdo má pravdu a ke komu se má přiklonit. Samozřejmě v každé rodině zaznamenáváme běžné konflikty, výměnu názorů, ale pokud překročí určitou mez, vedou k překročení duševní rovnováhy dítěte. Šťastné dětství dítěte bývá ušetřeno od dramatických situací mezi rodiči, které ovlivňují celý vývoj dítěte i dospělost, dodává Matějček a Dytrych (2002).

3 VÝŽIVNÉ

V občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., najdeme ve druhé části i oddíl s rodinným právem. Tento zákoník je platný od 22.3.2012 a účinnost je od 1.1.2014. Nahradil tím tak samostatný zákon o rodině. V rodinném právu nalezneme i §910 – 922, které jsou věnovány vyživovacím povinnostem.

Mezi základní rodičovské povinnosti patří výživa dítěte. Tato otázka bývá často spojena s rozpadem manželství a následujícím rozvodem. Vyživovací povinnost rodičů vzniká v okamžiku narození dítěte, avšak výživné stanoví soud, pokud rodič neplní svou vyživovací povinnost. Rodiče se mohou dohodnout i mimo soudně například když nejsou sezdáni a o dítě pečují jen jeden rodič. Vyživovací povinnost nepatří mezi povinnosti, kterou založí soudní rozhodnutí, nýbrž soud jen přikáže jednomu z rodičů plnit povinnost, která mu vznikla narozením dítěte a soud také stanoví minimální výši, výši výživného to je částka, v jaké má být tato povinnost plněna. Mezi základní povinnosti rodičů patří základní uspokojování potřeb dítěte, aby se mohlo všestranně rozvíjet po fyzické i duševní stránce. Nepatří sem pouze poskytování peněz, ale také materiální zajištění dítěte, aby se mohlo zdravě vyvíjet. Toto zahrnuje stravu, ošacení, vzdělávání, společenské, ale také sportovní aktivity. (Bezplatnapravniporadna.cz, ©2017)

Pro všechny druhy výživného platí společná ustanovení a to:

- *Výživné nesmí být v rozporu s dobrými mravy.*
- *Účastníci řízení o výživném se označují jako povinný a oprávněný.*
- *Soud bere v úvahu odůvodněné potřeby oprávněného na jedné straně a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného na straně druhé.*
- *Výživné se platí v pravidelně se opakujících, obvykle měsíčních částkách.*
- *Právo na výživné se nepromlčuje, promlčují se jen jednotlivé splátky. Promlčení doba činí tři roky.*
- *Při změně poměrů může soud rozhodnutí o výživném na nezletilé děti změnit i bez návrhu. (Kovářová, 2011, s. 26)*

Výše výživného u kteréhokoliv druhu je často předmětem sporů a debat v mnoha zemích. Například v Rakousku se přiklání k právní úpravě, která obsahuje velmi podrobný návod na výpočet jednotlivého výživného a zohledňuje všechny situace, které mohou v životě nastat u úpravy výživného na nezletilé dítě. Jako protiklad Česká republika zvolila obecnou právní úpravu a ponechala na soudcích, aby v každé kauze zkoumal všechny okolnosti

a určil tak výživné individualizované a výlučné. Oba tyto přístupy mají odpůrce i nadšence. Ani ty nejlépe připravené tabulky a vzorečky nemohou spočítat všechny situace, které v životě případně nastanou. Z toho důvodu je vhodnější nechat rozhodnutí na soudci, které zohlední všechny okolnosti a individuality každého soudního případu. (Kovářová, 2011)

Přiměřená výživa a životní úroveň, známe 4 úrovně vyživovací povinnosti, které taktéž popisuje Kovářová (2011).

- 1) **Stejná životní úroveň** – tato musí být splněna u manželů, registrovaných partnerů a u dětí. V zákoně je popsána tak, a to, že dítě má právo podílet se na stejné životní úrovni jako rodiče, zároveň tak manželé nebo registrovaní partneři, kteří mají mít stejnou hmotnou a kulturní úroveň.
- 2) **Slušná výživa** – zákon ji popisuje jako podmínku standardu pro rodiče, ke kterým mají vyživovací povinnost jejich děti. Slušná výživa znamená méně než stejná životní úroveň, ale naopak více než přiměřená výživa.
- 3) **Přiměřená výživa** – tato je považovaná pro rozvedené manžele a jako standard pro neprovdanou matku.
- 4) **Nutná výživa** – tato se uplatňuje při vzájemné vyživovací povinnosti příbuzných v řadě přímé, to znamená mezi předky a potomky, ale přitom nejde o rodiče a děti. Tato nutná výživa slouží k uspokojování odůvodněných potřeb oprávněného, ale pokud jsou jen v nutném rozsahu.

Zjištění schopností, možností a majetkových poměrů povinných osob – tyto údaje se zjišťují velmi obtížně, tvrdí Kovářová (2011). V minulých dobách nebyla tato situace tak obtížná. Soud požádal zaměstnavatele o výpočet čistého příjmu. Ten tuto výši vyčíslil a odeslal soudu. Dnes je situace daleko složitější, protože mimo finanční částky, které jsou uvedeny na výplatní pásce, se setkáváme s mnoha dalšími bonusy jako např. užívání služebního automobilu, mobilního telefonu, příspěvku na penzijní připojištění a tak dále. Setkáváme se i s případy, kdy zaměstnavatelé vyplácí část odměn neoficiálně a dokonce nemalá část povinných má nelegální příjmy z trestné činnosti. Soudy se zajímají o příjmy a majetkovou situaci až už na straně povinných, ale i oprávněných v období posledních 6 až 12 měsíců před samotným rozhodováním soudu. Období 12 - ti měsíců je zvoleno například proto, že v mnoha organizacích se vyplácí odměny nebo prémie pouze jednou ročně a v případě, že by soud zvolil kratší časové období, nebyly by odměny do tohoto součtu zahrnuty. S problémem se setkáváme u zjišťování příjmů u soukromých podnikatelů. V tomto případě je pro soud určující poslední daňové přiznání, výpisy z účtů,

z peněžních deníků a podobně. Pokud nejsou tyto závěry dostatečné pro soudní rozhodování o výživném, přihlíží se k celkové situaci povinného například k jeho bydlení, k jeho životnímu stylu i osobnímu životu. V dnešní době se setkáváme s velkým problémem, pokud bude daná osoba ve vazbě nebo ve výkonu trestu. Pokud se nejedná o osobu, která se do vězení dostala pro neplnění vyživovací povinnosti, soud většinou přihlédně k jeho ostatním majetkovým poměrům a v případě, že povinný nemá žádný majetek či příjem, pak může výživné přiměřeným způsobem snížit nebo i vyživovací povinnost zruší úplně. Kovářová, 2011 dále dodává, že pokud se povinnému nechce pracovat, není toto důvod pro snížení výživného. Soud tak vychází při určování výše výživného z příjmu, kterého povinný dosahoval dříve. Naopak pokud by soud zjistil toto jednání u oprávněného, zřejmě by dospěl k závěru, že přiznání výživného by bylo v tomto případě v rozporu s dobrými mravy.

3.1 Vyživovací povinnosti

V rodinném právu, které je součástí občanského zákoníku 89/2012 Sb. nalezneme tyto vyživovací povinnosti:

- §915 Výživné mezi rodiči a dětmi a předky a potomky,
- §910 vyživovací povinnost,
- §697 výživné mezi manžely,
- §760 výživné rozvedeného manžela,
- §920 výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce.

Všechny druhy výživného jsou částky nárokové a to znamená, že jejich nárok vyplývá ze zákona a pokud se splní podmínky uvedené v zákoně, je možno se výživného domoci soudní cestou. Je zářející, kolik rodičů a příbuzných své povinnosti neplní a musí být donuceni soudním rozhodnutím, dodává Kovářová, (2011).

3.1.1 §915 Výživné mezi rodiči a dětmi a předky a potomky

V §915, občanského zákoníku se uvádí:

(1) životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte.

(2) dítě je povinno zajistit svým rodičům slušnou výživu.

Jedná se o nejčastěji projednávaný druh vyživovací povinnosti, uvádí vyživovací povinnost rodičů k dětem, © 2015. Tato povinnost trvá do doby, než je dítě schopno se samo živit a nijak nesouvisí s věkem, nezaniká dosažením plnoletosti, tedy 18. let. Pokud dítě studuje, trvá vyživovací povinnost až do konce studia. Naopak, pokud dítě dokončí studium před dosažením 18. let, a v dalším studiu nepokračuje, může vyživovací povinnost skončit i dříve. Oba rodiče musí přispívat na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Pokud dojde mezi rodiči k rozvodu a rodiče se nedohodnou mezi sebou na výši výživného, soud určí jednomu z rodičů částku, kterou bude přispívat na dítě. Výživné se vyplácí především v penězích - pravidelně se opakujících měsíčních částkách. Při určování výše výživného se přihlídnou k oprávněným potřebám dítěte, v závislosti na jeho věku, zdravotním stavu nebo se zohledňují např. zájmové činnosti nebo potřeba školních pomůcek. Zároveň ovšem soud musí posuzovat i možnost rodiče, který má výživné platit. Zde soud vychází z příjmu rodiče, k výši jeho majetku nebo přihlídnou i k dalším vyživovacím povinnostem, které může rodič mít k jiným dětem nebo k jiným osobám. Výše výživného není zákonem omezena. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů a to jak v pozitivním, tak i v negativním smyslu. Pokud má rodič nadstandardní životní úroveň, má dítě právo se na této úrovni podílet a proto bude výše výživného i několik tisíc korun měsíčně. Naopak pokud je životní úroveň průměrná nebo dokonce podprůměrná, nemůže se stanovit výše výživného, aby tuto životní úroveň výrazně převyšovalo.

Soud může odsouhlasit výši výživného, pokud se manželé mezi sebou dohodnou a pokud tato dohoda odpovídá zájmům dítěte. Zároveň může vydat vlastní rozhodnutí, pokud některý z rodičů neplní dobrovolně svou vyživovací povinnost. Při stanovení nebo úpravě výživného se přihlíží vždy ke stavu, který v té době existuje a pokud se změní poměry v rodině, může být na návrh jedné nebo druhé strany zvýšeno nebo naopak sníženo. Zde se jedná zejména o změnu, která souvisí s věkem dítěte, ale i o zlepšení nebo zhoršení finanční situace povinného, vzrůstu příjmů. Osoba, které svěřil soud dítě do výchovy, podá návrh opatrovnickému soudu v místě, ve kterém má dítě bydliště a tento soud zahájí řízení o zvýšení výživného. Zároveň v rámci řízení přezkoumá, jestli se opravdu jedná o tak významnou změnu poměrů, která má vliv na výši výživného, uvedeno taktéž Vyživovací povinnost rodičů k dětem, ©2015.

Pokud povinný rodič ne má možnost ani schopnost plnit vyživovací povinnost k dítěti – a to nezaviněně, soud nemusí stanovit tuto vyživovací povinnost. Pokud by se rodič záměrně vyhýbal práci, ani nespolupracoval s úřadem práce, mohl by soud vycházet ze sku-

tečnosti, kolik by asi činil jeho příjem, kdyby pracoval ve svém oboru. Popřípadě kolik vydělával, než se vzdal bez důležitého důvodu svého zaměstnání, výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu. (Vyživovací povinnost rodičů k dětem – výživné na dítě, © 2015)

V praxi se setkáváme často s tím, že rodiče, kteří mají dítě ve své výchově, jsou zcela nespokojeni s tím, kolik platí druhý rodič výživné. Na druhé straně stojí rodič, který nemá dítě svěřeno do výchovy a určené výživné považuje za nepřiměřeně vysoké. Žádné konkrétní matematické vodítko neexistuje. Na jedné straně stojí potřeby nezletilého dítěte, na druhé straně schopnost, majetkové poměry a možnosti povinného rodiče – to je ten, který nemá nezletilé dítě svěřeno do výchovy. (Průchová a Novák, 2004)

Ministerstvo spravedlnosti v roce 2010 vytvořilo tabulku, která stanovuje výši výživného. Hodnoty v tabulce jsou orientační, konečné rozhodnutí o výši výživného má v pravomoci příslušný soud.

KATEGORIE	VĚK DÍTĚTE	PROCENTUÁLNÍ ROZMEZÍ
1.	0 – 5 let	11 – 15%
2.	6 – 9 let	13 – 17%
3.	10 - 14 let	15 – 19%
4.	15 – 17 let	16 – 22%
5.	18 a více let	19 – 25%

Tabulka 1 Doporučená výše výživného.

Zdroj: (Ministerstvo spravedlnosti)

Věk dítěte byl určen dle období, ve kterých obvykle dochází k podstatným změnám například začátek školní docházky, příprava na další povolání nebo studium na vysoké škole. Procentuální rozmezí je počítáno z čistého příjmu rodiče. Je stanovena spodní a horní hranice, kdy spodní hranice se používá v případech, kdy má povinný více než jednu vyživovací povinnost. Soud určí pro každé dítě odpovídající výši výživného. Tato zjištěná výše je pouze doporučením a výše může být dále upravena s přihlédnutím k odůvodněným potřebám oprávněného dítěte, schopnostem anebo majetkovým poměrům povinného. (Projekt optimalizace agendy výživného -výše výživného, ©2010)

3.1.1.1 *Neplnění vyživovací povinnosti*

Neplní-li povinný svou vyživovací povinnost, ať už z nedbalosti nebo úmyslně, naplňuje tím skutkovou podstatu trestného činu **zanedbání povinné výživy** podle ustanovení § 196 trestního zákona č. 40/2009 Sb.

(1) *Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*

(2) *Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*

(3) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.*

Pokud povinný rodič výživné neplatí je nutné dlužné výživné vymáhat. Pomoci mají orgány sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností. A pomáhat mají jak při uplatňování nároku na výživné, při jeho vymáhání, ale i při podávání návrhu soudu. Podle právní úpravy jsou dvě možnosti, jak pohledávku vymáhat. (Vyživovací povinnost rodičů k dětem, © 2015)

a) Dlužné výživné vymáhat

Soudní výkon rozhodnutí na peněžité plnění - Návrh na výkon rozhodnutí lze podat k okresnímu soudu, kde má bydliště oprávněné nezletilé dítě. Tento návrh musí obsahovat řadu náležitostí např. označení soudu, oprávněného, povinného a čeho se chce oprávněný domoci, jakým způsobem má být výkon rozhodnutí proveden. K návrhu je třeba přiložit i originál nebo úředně ověřenou fotokopii soudního rozhodnutí o stanovení výživného s potvrzením o jeho vykonatelnosti. (Vyživovací povinnost rodičů k dětem, ©2015)

Exekuce podle zákona o soudních exekutorech a exekuční činnosti - jde o rychlejší způsob provedení exekuce. Návrh na nařízení exekuce lze podat soudu anebo přímo exekutorovi, se kterým se oprávněný může dohodnout na tom, aby návrh připravil. Veškeré poplatky uhradí dlužník. (Vyživovací povinnost rodičů k dětem, ©2015)

§196a) trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. zvláštní ustanovení o trestání

„Pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy (§ 196) může soud uložit jako přiměřené omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 i přiměřené omezení, aby se

zdržel řízení motorových vozidel. Toto přiměřené omezení soud uloží zejména tehdy, je-li důvodná obava, že povinnost uhradit dlužné výživné bude mařena nebo ztěžována.“

Od roku 2013 je také možno uvalit exekuci na řidičské oprávnění při neplacení výživného. Postup, kdy má být zabaven řidičský průkaz neplatičům alimentů, se vztahuje pouze na případ vymáhání nedoplatku výživného na nezletilé dítě. Ovšem řidiči z povolání se tomuto trestu mohou vyhnout. Řidičské oprávnění není možné zabavit někomu, kdo ho nezbytně potřebuje k práci, respektive zákon přímo říká „*prokáže –li povinný, že k uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, nezbytně potřebuje své řidičské oprávnění.*“ Česká republika se inspirovala na Slovensku, kde je tento institut využíván výjimečně. (epravo.cz, © 2013)

b) Podat trestní oznámení pro podezření z trestného činu

Mimo vymáhání výživného je možno také podat trestní oznámení pro podezření z trestného činu zanedbání povinné výživy. Také orgán sociálně - právní ochrany dětí má za povinnost oznámit orgánům činným v trestním řízení skutečnost, že tato není plněna. (Vyzivne.cz, ©2015)

3.1.2 §910 Vyživovací povinnost

- (1) Předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost*
- (2) Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti předchází vyživovací povinnost prarodičů a dalších předků vůči dítěti.*
- (3) Vzdálenější příbuzní mají vyživovací povinnost, jen nemohou – li plnit bližší příbuzní.*
- (4) Nejedná – li se o poměr rodičů a dítěte, předchází vyživovací povinnost potomků vyživovací povinnosti předků.*

3.1.3 §697 Výživné mezi manžely

Zde platí, že manželé jsou povinni se vzájemně živit. Pokud tato povinnost není plněna, pak určit výživné soud. Přihlíží při tom i k péči o společnou domácnost. Výše výživného se stanovuje tak, aby oba manželé měli stejnou životní úroveň. (Vyzivne.cz, © 2015)

Dle výše uvedeného paragrafu „*mají manželé vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně hmotnou a kulturní úroveň. Vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti rodičů.*“

Manželé mají spolu žít, být si věrni, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet jim zdravé životní prostředí. Podle svých schopností, možností a majetkových poměrů jsou povinni pečovat o uspokojování potřeb rodiny. Nemusí se jednat jen o peněžní a jiné prostředky na náklady společné domácnosti, ale ta může být zcela nebo zčásti vyvážena osobní péčí o domácnost a děti. V případě, že některý z manželů neplní svoji povinnost hradit náklady ve společné domácnosti, může druhý manžel podat návrh, aby rozhodl soud. Toto soudní řízení je pro žalobce osvobozeno od placení soudních poplatků. To proto, že ten, který bude žalobu podávat, bude manžel finančně slabší nebo méně solventní. Návrh na zahájení by měl přesně popisovat jaká je životní úroveň obou manželů i jak vysokou částku výživného požaduje. Zároveň by měl návrh popisovat výši příjmů, ale i výdajů obou manželů. Dá se předpokládat, že v tomto manželství vztahy mezi manžely nefungují ideálně a často tato žaloba končí následným rozvodovým řízením. Toto soudní jednání určitě nezlepší vztahy mezi manžely. Ve většině k této žalobě přistupují manželé, kteří se nachází před podáním žaloby o rozvod. Tato vyživovací povinnost se může týkat manželů v každém věku. Velkou roli zde hraje fakt, zda manželé žijí ve společné domácnosti, zda mají děti – zletilé či nezletilé. Soud zkoumá jejich osobní, zdravotní a majetkové poměry a důvod proč je nárok uplatňován. Nejčastěji se setkáváme s případy, kdy je podán požadavek manželky vůči manželovi. Už žen středního věku bývá hlavní důvod nemoc, ze které plyne neschopnost obstarat si prostředky na zaplacení potřebných výdajů. U žen důchodového věku, kdy obvykle ženy po celou dobu trvání manželství se staraly o manžela a děti, pečovaly o společnou domácnost a v důsledku toho nemají potřebnou kvalifikaci nebo vzhledem k věku kvalifikaci ztratily a nemohou tak získat zaměstnání (Kovářová, 2011).

3.1.4 §760 Výživné rozvedeného manžela

Pokud se rozvedený manžel není schopen sám žít, může žádat o výživné od bývalého manžela. Výživné se stanoví podle potřeb nového vyživovacího manžela, ale i možností vyživujícího a neplatí zde, že by měli mít rozvedeni stejnou životní úroveň. Ovšem v případě, že rozvedený manžel, který zavinil rozpad manželství a při tom má platit výživné, může po dobu 3 let platit výživné v takové výši, aby úroveň rozvedených manželů byla stejná. Toto právo zaniká uzavřením nového manželství nebo smrti. (Výživné.cz, ©2015)

Z toho plyne fakt, že u rozvedených manželů se nedorovnává jejich životní úroveň a v zákoně se hovoří o pouhém příspěvku na přiměřenou výživu. Tento příspěvek bude nižší než

by bylo výživné na manžela. Právo na toto výživní zaniká taktéž poskytnutím jednorázové částky na základě písemné smlouvy, kdy se rozvedení manželé dohodnou o tom, že jeden z manželů vyplatí druhému jednorázovou částku, představující výživné rozvedeného manžela nebo příspěvek na výživu a to v rámci vypořádání společného jmění manželů, dodává Kovářová (2011).

3.1.5 §920 Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce

Pokud muž čeká dítě se ženou, která není jeho manželkou, označujeme ho jako pravděpodobný otec.

Otec dítěte, které se narodilo svobodné matce, musí jí po dobu dvou let přispívat na její výživu a dále jí poskytnout příspěvek na náklady, které jsou spojené s těhotenstvím a porodem. (Vyzivne.cz, © 2015) Kovářová (2011) říká, že matka může po otci žádat i příspěvek na výživu dítěte po dobu, po kterou by zaměstnankyni náležela mateřská dovolená. O tyto náklady může budoucí matka zažádat pravděpodobného otce do 3 let od porodu dítěte, ale již od počátku těhotenství. Proto soud může o těchto nárocích rozhodnout před porodem, ale i po něm. Tento příspěvek je určen přímo pro matku a výživné pro narozené dítě je určováno samostatně. (Vyzivne.cz, ©2015)

3.2 Vyživovací povinnost v jiných zemích

V jednotlivých zemích Evropské unie se výše výživného a úroveň podpory liší. Nařízení o vyživovací povinnosti se týká přeshraničních řízení vyplývajících z rodinných vztahů. Jsou zde stanovena společná pravidla pro celou Evropskou unii (EU), které mají za úkol zajistit vymáhání pohledávek výživného i v případě, že se povinný nebo oprávněný nacházejí v jiné zemi EU. *Nařízení Rady (ES) Č.4/2009 ze dne 18.prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.* (eur-lex.europa.eu, ©2014) V tomto nařízení se setkáváme s řadou opatření, které mají usnadnit placení pohledávek, výživného v přeshraničních situacích. Tyto pohledávky mohou mít např. formu výživného, které je vypláceno dítěti, bývalému manželovi nebo manželce po rozvodu. Ve všech zemích EU se vymáhají rozhodnutí o vyživovací povinnosti, která byla prohlášena za vykonatelná- výjimku tvoří Dánsko, kde platí zjednodušený postup, jak je prohlásit za vykonatelná. Rozhodnutí o vyživovací povinnosti vydané v zemi EU se uzná též v jiné zemi EU, aniž by bylo vyžadováno zvláštní řízení. Většina zemí EU je vázána Haagským protokolem ze dne 23.listopadu 2007 o rozhodném právu ve

věcech vyživovacích povinností. A proto, pokud je rozhodnutí vydáno ve státě, který je vázán Haagským protokolem z roku 2007, není možné toto uznání napadnout. V případě, že bylo rozhodnutí vydáno ve státě, který není vázán Haagským protokolem z roku 2007 je možné v některých případech jeho uznání odmítnout. (eur-lex.europa.eu, ©2014)

3.2.1 Slovensko

Rodiče přispívají na výživu svých dětí dle svých možností, schopností a majetkových poměrů. Vyživovací povinnost k dětem na Slovensku trvá, dokud není dítě schopné se živit samo. Každý rodič bez ohledu na své schopnosti, možnosti a majetkové poměry je povinen plnit vyživovací povinnost v minimální výši 30% z částky životního minima. Životní minimum je pro jednotlivce 189 €.

Pokud rodiče dítěte spolu nežijí, soud určí výši výživného anebo schválí dohodu mezi nimi. Jestli spolu rodiče žijí, ale jeden z nich neplní vyživovací povinnost, postupuje soud v určení výše výživného stejně.

Výživné na dítě lze přiznat nejvýše na dobu 3 let zpětně ode dne začátku soudu. Dohoda o výživném se může změnit, změní-li se finanční poměry a jen na návrh jednoho z rodičů.

I na Slovensku mají, stejně jako u nás, vyživovací povinnosti vůči rodičům, mezi ostatními příbuznými, mezi manžely, na výživu rozvedeného manžela, na výživu a úhradu některých nákladů svobodné matce. (Slovensko.sk, výživné, ©2017)

3.2.2 Španělsko

Ve Španělsku se do výživného zahrnuje vše potřebné pro výživu, oblečení, ubytování, zdraví a vzdělávání. Výživné je placeno do 18 let, ale může být i prodlouženo v případě, že dítě studuje, má nedostatek finančních prostředků a nemá práci. Výživné je vyplaceno každý měsíc, vždy měsíc dopředu, stejně jako v České republice.

Výše výživného se vypočítává ze 3 oblastí:

- a) *potřeby dítěte,*
- b) *možnosti plátce,*
- c) *možnosti dalších osob povinných přispívat na výživné (spoluplátcí výživného) na stejném stupni jako osoba povinná platit výživné.*

Jak dále uvádí portál e-justice.europa.eu (©2006) výši výživného je možné upravit, jestliže se výrazně změní podmínky, na jejichž základě byla stanovena. Může se zvýšit anebo také snížit v důsledky zhoršení finanční situace jak plátce, tak příjemce – platí v obou případech.

Pokud osoba, která má stanovenou vyživovací povinnost a neplatí ji, lze ji vymoci těmito způsoby:

- a) *srážky ze mzdy,*
- b) *srážky z přeplatků daní,*
- c) *zablokování bankovních účtů,*
- d) *srážky ze mzdy z dávek sociálního zabezpečení,*
- e) *exekuce majetku*
- f) *ve zvláštních případech vězení.*

3.2.3 Švédsko

Švédské právo určuje vyživovací povinnost vůči dětem, manželům a rozvedeným manželům. Toto ustanovení se vztahuje také na registrované partnery. Rodiče mají odpovědnost za výživu dětí a to s ohledem na potřeby dítěte v rozumném rozsahu a posuzují se společné finanční možnosti rodičů. Rodič, pokud není schopen podílet se na podpoře svého dítěte, není povinný výživné hradit. I zde výši plateb výživného určuje soud nebo se mohou rodiče dohodnout. Rodiče se mohou též dohodnout, že budoucí výživné bude placeno jako jednorázová částka nebo bude placeno za období delší než 3 měsíce. Tato dohoda je platná jen v případě, že je písemná a při podpisu této dohody byli přítomni dva další svědci. Pokud ovšem dítěti nebylo ještě 18 let, musí tuto dohodu schválit komise pro sociální zabezpečení. Pohledávky výživného jsou promlčené po 5 letech od data splatnosti. Vyživovací povinnost rodičů, když dítě dosáhne 18 let. Pokud však dítě nedokončilo středoškolské vzdělání trvá vyživovací povinnost po dobu, kdy dítě zůstává ve škole a to nejdéle do 21.narozenin. pokud se strany dohodnou, mohou změnit výši výživného sepsáním nové dohody a to i v situaci, že výživné původně stanovil soud. (e-justice.europa.eu, ©2016)

3.3 Mezinárodní vztahy

Česká republika je členským státem Evropské unie a zároveň smluvním státem řady mezinárodních smluv, jež upravují pravidla a možnosti mezinárodního vymáhání výživného.

Vyživovací povinnost (zejména rodičů k dětem) může v sobě obsahovat i mezinárodní prvek spočívající např. v tom, že povinný nebo oprávněný nebude českým státním občanem. Tyto případy upravuje zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém.

V případě, že se plátce přestěhuje do zahraničí, vyživovací povinnost nezaniká. A pokud si plátce v zahraničí vydělá víc než v České republice, má osoba, které je dítě svěřeno do péče, zažádat soud v České republice o zvýšení tohoto výživného. (Předpoklady a limity, © 2017)

Výživné se může vymáhat na základě českého nebo zahraničního soudního rozhodnutí, které osobě stanovuje vyživovací povinnost. Aby mohlo být přistoupeno k jeho výkonu, musí být cizozemská rozhodnutí v zemi výkonu nejdříve uznaná. Uznaná mohou být ovšem jen ta rozhodnutí českých soudů, kdy osoba, která je povinná, o řízení věděla a mohla se v něm hájit. Pokud v době řízení před českým soudem nebylo známo místo pobytu povinného a soud mu pro řízení ustanovil opatrovníka, v cizině nejsou uznatelná a vykonavatelná tato rozhodnutí o výživném. (Předpoklady a limity, © 2017)

K tomu, aby bylo možné vymáhání zahájit, musí být splněny dva základní předpoklady:

- a) *musí existovat právní úprava mezi dotčenými státy v podobě nařízení práva Evropské unie, mezinárodní smlouvy, nebo musí být zachována vzájemnost (tj. stav, kdy i při neexistenci nařízení či smlouvy mezi sebou státy prohlašují, že budou rozhodnutí druhého státu uznávat),*
- b) *Cizí stát musí efektivně postupovat při vymáhání výživného v souladu s právní úpravou. (Předpoklady a limity, © 2017)*

Podle zkušeností Úřadu pro mezinárodní ochranu dětí je poměrně vysoká úspěšnost vymáhání výživného z Německa, Rakouska, Slovenska, Polska, Švédska, USA a Austrálie.

Naopak s malou úspěšností vymáhání výživného se setkáváme u států arabských, asijských, afrických a latinskoamerických, ale i u států bývalého Sovětského svazu. A to i v případě, kdy se jedná o smluvní státy mezinárodních smluv, které vymáhání výživného regulují. S problémy se setkáváme také ve spolupráci s Itálií, Španělskem, Řekem. (Předpoklady a limity, © 2017)

4 AKTUÁLNÍ SITUACE

Ministryně práce a sociálních věcí České republiky Mgr. Michaela Marksová Tominová řekla, že si na začátku ledna stanovili cíle a priority pro rok 2017 a to zejména zlepšit život a situaci rodin s dětmi, hlavně samoživitelek a samoživitelů.

Marksová Tominová zároveň dodala, že v České republice žije více než půl miliónu neúplných rodin. Velkou část z nich tvoří maminky, jejichž situace je často kritická a to díky neplacení výživného za strany otce. Tato skupina občanů je jednou z nejohroženějších, hrozí jim pád do chudoby, sociální vyloučení a to i díky tomu, že tyto ženy mají ztížené možnosti v uplatnění na trhu práce. A často je ohrožují i další komplikace. Samozřejmě tento stav se odráží na jejich dětech. MPSV připravuje návrh zákona, který má za úkol pomoci nejohroženějším samoživitelkám s dětmi a usnadnit jim jejich nelehkou situaci-takzvaným zálohovaným výživným. Tominová připomíná, že stejné nebo podobné opatření má ve svém právním řádu již 19 evropských zemí a přiznává, že právě zde při tvorbě tohoto zákona, hledali inspiraci. Dále dodává, že i ona vyznává princip, kdy stát by se měl umět postarat o děti, které jsou v nelehké životní situaci. A samozřejmě mnoho rodin, pokud jeden rodič výživné dlouhodobě neplatí, ve složité situaci je. Toto opatření není vše řešící, protože problematika neplacení výživného souvisí například exekuční řízení, je hlavní otázkou vymahatelnosti práva v České republice. Pokud chceme být vyspělou demokratickou společností, musíme umět pomoci rodinám s dětmi, pokud si nemohou pomoci vlastními silami. Nelze totiž trestat děti za to, že se jeden z rodičů chová nezodpovědně. Zálohované výživné je jeden z mnoha kroků, které bychom měli udělat.

V březnu 2017 se vláda shodla na zákonu o zálohovaném výživném, který předložila ministryně práce a sociálních věcí paní Mgr. Michaela Marksová Tominová. MPSV uvedlo, že „zákon má podpořit rodiče s dětmi v situaci, kdy druhý rodič neplatí soudem uložené výživné.“ Výživné bude nejprve vypláceno státem, který jej bude posléze vymáhat po rodiči, který má vyživovací povinnost. Předpokládají, že vymahatelnost bude kolem 20%.

Nárok na zálohované výživné budou mít ti samoživitelé, kteří nedostali alimony po dobu tří měsíců. Výše zálohovaného výživného bude určena dle rozhodnutí soudu, nejvýše však ve výši 1,2 násobku životního minima dítěte. Dle věku by se mělo jednat o částky 2088, 2568 a 2940 korun. Rodina bude mít na zálohované výživné nárok v případě, jestli její příjem nepřekročí 2,7násobek životního minima a zároveň po neplaticím rodiči vymáhá alimony soud či exekutor.

S návrhem nesouhlasí pravicová opozice (TOP 09), která tvrdí, že stát nemá nahrazovat nezodpovědného rodiče, ale měl by jej přimět k plnění svých povinností. Dále navrhují, aby stíhání dlužníků bylo možné už po dvou měsících neplacení výživného a ne až po čtyřech měsících, jak je to nyní. (MPSV, online, 2017)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

Teoretická část diplomové práce se zabývala rodinou, jejími druhy a funkcemi. Rovněž jsme srovnávali tradiční model rodiny se současnou rodinou. V další kapitole jsme se věnovali manželství, jeho vzniku, příčinám rozpadu. Neopomněli jsme se zaměřit ani na samotný rozvod a jeho druhy. Tuto kapitolu zakončujeme tematikou dopadů rozvodu na dítě a důsledky, které rozvod přináší ve spojitosti s dětmi. V následující kapitole se věnujeme hlavnímu tématu a to je výživné. Popisujeme druhy vyživovací povinností, výši výživného a v neposlední řadě také, otázku výživného v zahraničí. Teoretickou část zakončuje kapitola, která řeší aktuální situaci v České republice a která se také týká výživného.

Praktickou částí navážeme na část teoretickou. Vymežíme si výzkumné cíle, stanovíme se výzkumné otázky a zvolíme si vhodný výzkumný soubor. Zdůvodníme vhodnou techniku sběru dat a způsob analýzy dat.

5.1 Vymezení výzkumného problému

Ze statistik, které vydal Český statistický úřad, vyplývá, že za loňský rok 2016 bylo rozvedeno přes 26 tisíc manželství. I když se nám to může zdát jako velké číslo, tak je to o 700 rozvodů méně než v roce 2015. (czso.cz, ©2017)

V poslední době se často setkáváme s otázkou vymáhání výživného na děti od neplatičů. Kdy by se o zaplacení dlužného výživného měl postarat stát a dlužné výživné poté vymáhat po dlužníkovi. Ovšem zde vidím právě to úskalí, že se státu nepodaří vymoci všechny peníze zpět.

5.2 Výzkumné cíle

Cílem diplomové práce je zjistit, jaký dopad způsobuje rozvod a neplacení výživného na celkovou úroveň rodiny.

Dílčí cíle:

Zjistit, jaká byla hlavní příčina rozvodu.

Zjistit, jakou újmu rozvod způsobil.

Zjistit, jak byla řešena otázka výživného.

Zjistit, jaký vliv mělo neuhrazení výživného na chod domácnosti.

5.3 Pojetí výzkumného šetření

Pro tuto práci jsme si zvolili kvalitativní výzkum. Jak píše Strauss, Corbinová (1999, s. 10) tak „*termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace*“. Dále poukazuje nato, že díky kvalitativnímu výzkumu se můžeme o zkoumaném jevu dozvědět více detailnějších informací, které z kvantitativního výzkumu nelze získat.

5.4 Vymezení výzkumných otázek

Hlavní výzkumná otázka zní: „Jaký je dopad rozvodu a výživného na celkovou úroveň rodiny?“ Jak podotýká Strauss a Corbinová (1999, s. 24) „*výzkumná otázka nám umožňuje zúžit výzkumný problém na velikost, která je reálně zkoumatelná.*“

Vedlejší výzkumné otázky:

Jaké sociální důsledky způsobil rozvod?

Je dostatečná výše výživného, kterou dostáváte?

Jaké jsou nyní vztahy bývalých manželů?

Jaká je aktuální sociální situace?

Ovlivnilo soužití manželů bydlení s rodiči (prarodiči dětí)?

5.5 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výzkumný soubor byl vybrán záměrně, neboť jsem hledala ženy / muže, kteří mají zkušenost s rozvodem a během manželství se jim narodily děti. V dnešní době se s rozvodem setkáváme poměrně často. Nejprve jsem oslovila několik známých, o kterých jsem věděla, že tuto situaci zažili. Ne všichni souhlasili s nahráváním rozhovorů, tudíž byli pro moji práci nevhodní. Nakonec s rozhovorem souhlasilo 5 žen. 3 ženy se mi ozvaly prostřednictvím sociální sítě a další 2 ženy jsem oslovila já. U všech žen jsem změnila jména a nahradila je jinými, abych zachovala anonymitu. Přejde mi přehlednější, pokud si pod jménem představíme osobu a její příběh, než používat například označení R1, R2....

	VĚK	POČET DĚTÍ	DÉLKA TRVÁNÍ MANŽELSTVÍ
ADÉLA	48 let	2 syni – 26, 23 let 1 dcera – 21 let	15 let
KAROLÍNA	40 let	1 syn – 22 let	7 let
LUCIE	42 let	2 dcery - 15, 12 let	15 let
VLADĚKA	41 let	2 syni – 20, 17 let	7 let
JITKA	38 let	Dcera – 15 let	10 let

Tabulka 2 Základní údaje o informantech (vlastní zpracování)

ADÉLA

Její manželství trvalo 15 let, během kterého se jí narodily 3 děti. Důvodem rozpadu manželství byla nevěra ze strany manžela. Nyní je podruhé vdaná. Adéla pracuje v sociálních službách v denním stacionáři pro těžce tělesně – mentálně postižené. Má střední školu s maturitou a nyní studuje vysokou školu humanitního zaměření.

KAROLÍNA

Karolína byla vdaná 7 let a během manželství se jim narodil syn. Důvodem rozvodu bylo psychické a fyzické týrání ze strany manžela. Karolína má 40 let a pracuje ve školství. Má vysokoškolské vzdělání a stálého přítele.

LUCIE

Lucie má 42 let a pracuje na úřadě. Její manželství trvalo 15 let a narodily se jí 2 dcery. Za rozvod může alkohol a domácí násilí ze strany manžela. Má vysokoškolské vzdělání.

VLADĚKA

Vladka má 41 let a pracuje jako vedoucí přímé péče v denním stacionáři. Má vysokoškolské vzdělání. Během 7 - letého manželství se jim narodili 2 kluci. I zde byla důvodem rozpadu manželství manželova nevěra. Vladka má stálého partnera, se kterým není vdaná a další děti nemá.

JITKA

Jitka má 38 let a pracuje jako prodavačka. S bývalým manželem byla vdaná 10 let a mají jednu dceru - 15 let. Manžel je opustil před 5 lety. Důvodem byla mladší žena. Nyní žije Jitka sama.

5.6 Technika sběru dat a metoda analýzy dat

Pro diplomovou práci jsme zvolili kvalitativní výzkum a jako techniku sběru dat - polostrukturovaný rozhovor. Ten vychází z předem připravených otázek.

Po uskutečnění všech rozhovorů, které jsme si nahrávali na mobilní telefon, jsme si je všechny doslovně přepsali. Jeden z rozhovorů uvádím i v příloze. Všechny přepsané rozhovory jsme si na základě metody analýzy dat – otevřeného kódování – postupně rozebrali na jednotlivé části, kterým jsme přiřazovali určité kódy a ty jsme poté seskupovali do kategorií.

6 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

V této kapitole se budeme zabývat zpracováním získaných dat, jejich analýzou a následnou interpretací výsledků. Nejprve provedeme doslovnou transkripci rozhovorů. Poté si ze získaného materiálu vytvoříme základní jednotky, kterým budeme přiřazovat kódy, které budeme následně seskupovat do kategorií.

Na základě otevřeného kódování nám vzniklo 5 kategorií, do kterých jsme zařadili 14 kódů.

KATEGORIE	KÓDY
MANŽELSTVÍ	<ul style="list-style-type: none"> • DÉLKA MANŽELSTVÍ • POČET DĚTÍ • MANŽELSTVÍ
ROZVOD	<ul style="list-style-type: none"> • PŘÍČINA ROZVODU • ÚJMA PO ROZVODU?
DĚTI	<ul style="list-style-type: none"> • VÝCHOVA DĚTÍ • STYK DRUHÉ RODIČE • AKTUÁLNÍ VZTAHY
VÝŽIVNÉ	<ul style="list-style-type: none"> • VÝŠE VÝŽIVNÉHO • PRAVIDELNÉ SPLÁCENÍ • VLIV VÝŽIVNÉHO NA DOMÁCNOST?
POMOC	<ul style="list-style-type: none"> • FINANČNÍ A JINÁ POMOC • POMOC NA ÚŘADECH

Tabulka 3 Přehled kategorií a kódů

6.1 Manželství

Do této kategorie jsme zahrnuly následující kódy:

- Délka manželství
- Počet dětí
- Manželství

Jak nám může tato kategorie napovědět, budeme se zde zabývat otázkami, jak dlouho trvalo manželství, jaké vlastně bylo a kolik se narodilo dětí.

Z výzkumu, který máme k dispozici, vyplývá, že nejkratší manželství zažila Karolína a Vladka a to pouhých „7let“. Během manželství se Karolíně narodil syn, kterému je nyní 22 let a Vladce 2 synové 20 a 17let. Jitka s manželem žila „10 let.“ Během jejich vztahu se jim narodila dcera, která má nyní 15 let. Nejdější manželství, vyplývající z mého výzkumu, zažily shodně Lucie a Adéla. „*Byli jsme spolu vlastně od svatby do rozvodu 15 let spolu,*“ uvedla Adéla, které se během manželství narodily 3 děti- 2 synové (26 a 23 let) a dcera, která bude mít 21 let. Lucii se narodily 2 dcery, které mají 15 a 12 let.

Všechny účastnice výzkumu, kromě Jitky, se shodují v tom, že manželství bylo ze začátku krásné, harmonické. „*Tak, jak ze začátku, všechno pěkně růžové,*“ vypověděla Adéla, ale dodala, že „*já jsem tam byla jakoby na druhé koleji..domácí puška.*“ I Vladka „*byla se dvěma malými dětmi na rodičovské a nikde jsem nechodila a můj svět byly jen děti a manžel. Dělal jsem vlastně klasické domácí práce.*“ Obě tyto ženy spojuje to, že je manžel podvedl. Jakmile se Vladka dozvěděla, „*že mě podvádí, ihned jsem se chtěla rozvést.*“ Manžel Adély „*byl strašně žárlivý..a já jsem zjistila, že on má nějakou prostě milenku.*“ Na rozdíl od Vladky se to snažili řešit alespoň v manželské poradně, ale nepodařilo se jim to. U Adély to navíc ještě „*vyvrcholilo tím, že tam byl takový psychický teror.*“ U Lucie bylo manželství prvních 10 let v pohodě, ale „*posledních 5 let bývalý manžel pil alkohol a úplně na konci domácí násilí.*“ S domácím násilím má zkušenosti i Karolína, u které „*později docházelo k vlastně fyzickému a psychickému napadání ze strany manžela.*“ I když přiznává, že u nich ani v jedné rodině nikdo nebyl rozvedený, oba dva měli tradiční modely rodiny, tak přesto jim manželství nevydrželo. Jitka přiznává „*my jsme spolu ani nebyli a já jsem zjistila, že jsem těhotná. Kvůli tomu jsme se brali.*“ Postupem času přiznává, že „*se nějak vytratila asi ta láska a Martin chodil ven za ženskýma za kamarádama.*“ Jitka to manželovi tolerovala, protože on platil nájem a ona z platu prodavačky a mateřské by to nezaplatila. „*No, na jednu stranu mě tak ten vztah pak vyhovoval. Oba jsme si dělali, co jsme chtěli.*“ Z výpovědi Jitky můžeme usuzovat, že spolu byli víceméně jen kvůli penězům a dceři. Můžeme se domnívat, že takové manželství, které nemá pevné základy, dlouho nevydrží.

6.2 Rozvod

V této kategorii jsme si určili tyto kódy:

- Příčina rozvodu
- Újma po rozvodu?

Na otázku týkající se příčiny rozvodu zazněly jednoduché odpovědi. Vladka odpověděla: „jednoznačně nevěra manžela.“ Jitku opustil manžel „a odešel za jinou ženskou.“ Adéla uvedla jako příčinu „nevěru a psychické týraní.“ U Karolíny byla podobná situace. „Hlavní příčina rozvodu byla vlastně fyzické napadání a psychické. Trvalo to asi zhruba 2 roky.“ Také u Lucie byla jednoznačná odpověď „alkohol a domácí násilí ze strany bývalého manžela.“

Na otázku, zda pocívali po rozvodu nějakou újmu, byli odpovědi různé. Karolína s Vladkou se shodly, že utrpěly především újmu psychickou. Vladka se domnívala, že selhala „ano, velké selhání, že jsem to neustála a snížené sebevědomí, že jsem škaredá, nezajímavá..a ona je mladá, krásná..“ Karolína přiznává, že především „cítala újmu psychickou..hrozně se mi potom ulevilo.“ Na druhou stranu, když jí manžel v té době vzal syna, tak přiznává, že újma byla také v tom, „že jsem neměla syna u sebe..Trvalo to asi zhruba rok, než došlo k nějakému řešení.“ Lucie pocívala „úlevu, obrovskou.“ Poté přiznává, že citovou újmu nepocítila a spíše byla ráda, je manžel pryč. Finanční újmu ale trochu pocítila, „protože je jasné, že jsem měla jen svůj plat.“ Na druhou stranu se smíchem přiznává „jezdily jsme na dovolené. Měly jsme se dobře. Mohly jsme se mít ještě líp.“ Jitka a Adéla se jednoznačně shodují v tom, že největší újmu pocítily po finanční stránce. Manžel Jitky platil nájemné a ona s matkou se dělily o ostatní výdaje. Po odchodu manžela „všechno placení zbylo na nás.. ten nájem.. to byl nečekaný výdaj,“ uvedla Jitka. Adéla po rozvodu „začínala úplně od nuly. Se třema děčkama.“ Všechno musela nechat manželovi a jediné, co si mohla vzít, bylo „auto a nábytek do dětského pokojíčku. To bylo všecko.“

6.3 Děti

Kódy, které jsem zahrnula do následující kategorie, jsou:

- Výchova dětí
- Styk druhého rodiče
- Aktuální vztahy

Nejprve jsem zjišťovala, komu byly dítě svěřeny do péče. V 80% byly svěřeny matkám. Adéla odpověděla „*my jsme si to právě všechno domluvili sami. Děti byly svěřeny do její péče.*“ Jitka se s manželem taktéž dohodla. „*Víceméně bylo jasné, že zůstane u mě, protože by ji k cizí ženské nenastěhoval.*“ U Vladky byla situace podobná, jako u Jitky. „*Ano, děti jsem dostala do péče já. Manžel s tím souhlasil, protože jeho přítelkyně by ho s tak malými dětmi v péči určitě nechtěla.*“ U Lucie a Karolíny musel zasahovat soud, aby určil, komu budou děti svěřeny. Lucii byly sice dcery svěřeny do její péče, ale „*musel zasáhnout soud. Mediátor nehrozil. Protože v případě domácího násilí se ani nedoporučuje, takže musel zasáhnout soud.*“ Karolína zažila situaci asi ze všech nejhorší, protože její syn byl svěřen do péče otce. Poté, kdy Karolínu vyhodil manžel z bytu, řešili, kdo a jak se bude starat o dítě. Celý rok než se situace vyřešila, měl u sebe syna manžel a Karolína, pokud měla zrovna štěstí, tak „*musela strašně prosit, aby mi ho na chvílku dal.*“ Synovi bylo v té době 6 let. Můžeme si asi jen těžko představit, co zažíval. Karolínin manžel byl „*rychlejší*“ a jako první si „*zažádal o nějaké to předběžné opatření, aby mu syn byl svěřen do péče natrvalo.*“ Karolína byla v „*pozici, jakože špatného, že já nemám zájem.*“

V následující kategorii – styk druhého rodiče, mě zajímalo, jaký měli vztah děti s rodiči, se kterými nežily. Začnu zase s Karolínou, kdy na základě pomoci „*právníka a orgánu sociálně – právní ochrany dětí jsme se domluvili na střídavé péči.*“ Její syn nastupoval zrovna do 1.třídy a „*střídali jsem se tak, že ze začátku třeba 2 dny u tatínka a 2 dny u maminky.. a pak to bylo většinou týden nebo 14 dní.*“ Jelikož Karolína s bývalým manželem od sebe bydleli kousek, nebyl to pro ně problém. Tato střídavá péče jim fungovala do synových 12.let, kdy „*si manžel dal znovu žádost o svěřením syna do své péče.. I přesto, že neplatil výživné.*“ Jelikož byl k soudu přizván už i syn, „*tak to bylo pro něho hrozně těžké, protože tam musel říct, jestli chce být u maminky nebo u tatínka.*“ Bohužel pro Karolínu, syn se rozhodl být s otcem, i když přiznal, že má oba dva stejně rád. Karolína jeho volbu přisuzuje tomu, že „*tam má to svoje zázemí, kde vyrůstal, má tam kamarády.*“

Podobnou situaci popisuje i Lucie, kdy ji byly po rozvodu svěřeny obě dcery do její péče. Zlom nastal, když měla starší dcera 12 let. „*Otec jí přesvědčil, že jí koupí drahé věci a že se se tam bude mít líp.*“ Nakonec byla dcera svěřena „*předběžným opatřením do jeho péče a používal proti mně policii..A naváděl dceru, aby si vymýšlela, že jsem ji týrala a takové věci.*“ Zde jsem se zeptala, jak je možné, že dceru svěřili do péče otci, u kterého se projevovalo domácí násilí? Dle výpovědi Lucie se na to nebral ohled, protože otec už měl novou rodinu a „*rodina je skvělá..Navíc se bralo v potaz to, že dcera už měla 12 let a bral se*

v potaz její názor.“ Lucie vypověděla, že „tam jednoznačně šlo o ten syndrom zavrženého rodiče.. nakonec to uznala i soudkyně.. že ten soudní spor bere jako osobní prohru, že se mi moc omlouvá, ale že otec nesplňuje kvalitativně výchovu svého dítěte.“

Vladka se s manželem dohodla na výchově dětí. „Když byli malí, bral si je každý druhý víkend, ale většinou je vracel hned v neděli po obědě nebo byli u jeho rodičů.“ Přiznává, že v pubertě za ním už moc jezdit nechtěli a vymlouvali se na koníčky, kamarády, sport. „Prostě chtěli být doma, ve svém a ne u něho anebo spíš s tou paní, která jim jen pořád přikazovala.“

U Jitky byla situace taková, že se sice dohodli, že si bude dceru brát 1x14 dní na víkend manžel, „ale pokud chtěla, tak za ním mohla jít prakticky kdykoliv.“ Podotýká, že bydlí ve stejném městě a nevidí v ničem problém. Navíc dodává, „že když nebyla doma, tak jsem si mohla i někam vyrazit.“

U Adély byla situace podobná v tom, že děti sice byly svěřeny jí do péče, ale pokud chtěly zůstat u tatínka nebo tam jít v jiný den, než měly, nebyl v tom problém ani z jedné strany. Problém byl spíš ze strany otce „když někdo řekl, já k tatkově ted'ka nechcu, tak to řešil.“ Dále přiznává, že co se týká finanční stránky, tak všechno řešili napůl s manželem. „Jemu taky potom došlo, že ta chyba byla na jeho straně a nechtěl asi aby na tom byly nějak bité ty děcka.“ Také mi sdělila, že chtěla, aby se na výchově podílel i otec, když byl nějaký problém, tak on hned přijel a společně jej řešili. „Snažila jsem se, ať když už nebydlíme spolu, ať fungujeme jako rodiče.“

Posledním kódem v této kategorii jsou aktuální vztahy v rodině.

Začala bych Adélou, která mi prozradila, „že otec měl s děckama docela pěkný vztah.“ Prostřední syn je paradoxně více u něj než u Adély. Zato prozrazuje, že dcera si k otci nevytvořila takový vztah a nechtěla za ním jezdit. „No, ona moc nechtěla..jako jezdí tam, ale jakože není ten vztah ideální.“ Dodává, že se jí (dceři) nelíbí „prostě to, co dělal mě, jako ted'ka dělá jí. Pořád jí určovat, kam by měla chodit, s kým by se měla stýkat.“

Vladka přiznala, že její děti se obrací teď na tatínka, jen když potřebují něco koupit. „A on jim koupí úplně všechno, protože je šťastný, že se mu ozvali a že po něm něco chtějí. Ale mně se to vůbec nelíbí.“ Dodává, že děti neznají hodnotu peněz a tím je kazí. Ale jinak má Vladka s bývalým manželem dobrý vztah, „jsme dobří přátelé.“

Lucie řeší vztahy se svou starší dcerou. Už spolu komunikují, ale „řekla mi, že se stydí za to, co udělala.“ A dodává „*ted' máme vztah perfektní, voláme si každý den.*“

Karolína si brávala syna alespoň na víkend. „*jelikož se mu (otec) přestal věnovat, našel si novou přítelkyni a neměl na něho čas..tak nakonec mě byl svěřen úplně.*“ Navíc Karolína přiznala, že otec neplatil v posledních letech žádné výživné a nyní už je podruhé ve vězení. Synovi píše dopisy z vězení, „*že udělá všechno, aby se tam už nikdy nedostal, aby prostě se choval slušně, aby nedopadl tak, jak tatínek.*“ Ale jakmile vyjde otec z vězení, situace se zase opakuje.

Jitka nechává výběr na dceři. Nezakazuje a ani nepřikazuje s kým, by zrovna měla být. Ale přiznala, že od té doby, co se bývalému manželovi narodilo dítě, tak „*už se jí k němu jezdit nechce.*“

6.4 Výživné

Další kategorií je výživné, kdy už pár nezaplacených splátek, může přivést rodiče do ne-snadných situací.

Zde jsem zařadila tyto kódy:

- Výše výživného
- Pravidelné splácení
- Vliv neplacení na domácnost

Nejideálnější situace ohledně výživného je ta, na které se společně manželé domluví a vzájemně ji plní. To je případ u Vlad'ky a Adély. Obě dvě se s bývalými manžely dohodly na výši výživného. Co se týká Vlad'ky, tak ze „*začátku dostávala 2000,- na oba dva a po 5 letech jsem zažádala o zvýšení a dohodli jsme se na 4000,- pro oba dva.*“ U Adély byla situace podobná. „*Já jsem mu navrhla, ať i dává 5000,- na děcka. S tím, že o ostatní výlohy se budeme dělit.*“ Nakonec přiznala, že sám otec začal posílat vyšší výživné, než měli stanoveno a to na kluky na každého 2500,- a na dceru 2000,- Když šli děti studovat na vysokou školu, domluvili se tak, že „*on jim platí jakoby byt a já jim dávám ted' každému jakoby 1500,- kapesné. Já ani nevím, kolik jim platí otec. Jestli každému posílá 4000,- nebo kolik.*“ Karolína se na výši výživného dohodla až s pomocí orgánu sociálně právní ochrany dětí. I když neměla syna ještě ve své péči, soud ji vyměřil nižší výživné než manželovi. „*Podle výše příjmu a toho, kde jak kdo bydlí, tak soud vyměřil výživné. Vlastně 2000,- manželovi a 1000,- mě.*“ Karolína přiznává, že tento systém fungoval asi rok.

U Lucie byla situace docela vyhrocená. Manžel ji před soudem vyhrožoval, „*jestli mi nekývnu na výši výživného, tak mi sebere děcka. Takže on určil výši výživného.*“ Nakonec dostávala 2500,- na starší dceru a 2000,- na mladší. „*Vůbec to nebylo podle jeho výplaty ani podle žádných tabulek. ... Řekl mi, že když mu na to kývnu, tak že mi vyplatí polovinu společného jmění z baráku, který jsme stavěli dohromady.*“ Lucie na nabídku musela přistoupit a za vyplacené peníze si koupila byt, ve kterém bydlí. Když si po 3 letech žádala o zvýšení výživného, tak na základě toho „*otec přesvědčil starší dceru, aby šla k němu, protože jeho dluh byl 60 000,- na výživném.*“ Nyní je situace taková, že si otec pořídil další dítě „*a já platím na starší dceru výživné 2500,- a on mi platí na mladší 1800,-, protože nemá větší výplatu.*“ Jitka se s manželem dokázala domluvit na všem, jen ne na výši výživného. Nakonec „*soud nám stanovil výživné na těch 1500,-, které mi manžel posílal.* Po určité době ovšem snížil soud výživné na 1000,-, protože si manžel založil novou rodinu a jeho finanční situace se změnila. „*Ted' uvažuju, že si zažádám o zvýšení, protože jak dcera roste, tak má neustále větší a větší požadavky a já to nemám z čeho platit.*“

Pravidelné splácení

Lucie, Vladka i Adéla přiznávají, že pravidelně řádně a včas dostávaly zaplacené výživné. „*Ano, řádně a včas, to musím říct.*“ „*Jo, to jsme neměli nikdy problém. Vůbec.*“ „*Ano, je. S tím jsme nikdy problém neměli.*“ Opačná situace je nyní u Jitky, která přiznává, že výživné bylo placeno včas, ale „*ted' poslední asi 3 měsíce, jsem od něj nic nedostala.*“ Prý její bývalý manžel ztratil práci a nemá z čeho platit. Poradila jsem jí, aby se obrátila na soud, a žaluje ho kvůli neplacení výživného. To odmítla, že se s ním napřed zkusí domluvit a, že „*už tak mám moc starostí a ne ještě řešit soud.*“ To Karolína se na soudy obracela s žádostí o vymáhání výživného pravidelně, vždy po uplynutí lhůty. „*Já jsem si svoje výživné plnila... A od té doby vlastně asi tak od té druhý třídy synové, přestal platit výživné a já jsem se musela obrátit na policii.*“ Poté podávala i trestní oznámení. Jenže „*on využil té účinné lítosti a to výživné zaplatil.*“ Jakmile přestal platit i toto, tak „*došlo k soudu, ten ho odsoudil, dostal podmínku, nějaké ty obecně prospěšné práce.*“ A přiznává, že jakmile se sešlo více negativních faktorů, „*tak vlastně v tom jenom momentě ho zavřeli.*“ Nakonec podotkla, že to nedělala z toho, že by jí bavilo podávat neustále trestní oznámení, ale z toho důvodu, aby pro svého syna udělala maximum. „*Že bych si někdy mohla říct: ano, udělala jsem pro to dítě aspoň něco. Snažila jsem se dělat maximum.*“

Vliv neplacení na domácnost – jak už tato kategorie napovídá, zde se dozvíme, jestli má neplacení výživného nějaký vliv na chod domácnosti a jiných věcí.

Lucie a Adéla nyní přiznávají, že jejich chod domácnosti ovlivněn nikdy nebyl, protože výživné bylo placeno včas. Vladka přiznává, že „*občas jsme se dostali do finanční krize.*“ Zavzpomínala, že peníze, které brala na začátku na dvě děti, byly směšné a „*můj plat nebyl taky velký.*“ Karolína si myslí, že do takové situace dostane každý člověk. Karolína zde nebere v úvahu finanční situaci na svoji domácnost, ale spíše bere ohled na syna. „*Řekneš si, uděláš pro něho všechno, ale já jsem to tak nedokázala, protože jsem měla jeden jediný příjem a ten příjem od toho tatínka chyběl.*“ Dodává, že syn určitě netrpěl na „*nějakých základních potřebách nouzi. Jenom takové koníčky. Bylo náročnější, aby dostal to, co mají jiné děti.*“ Jitka přiznává, že neuhrazení výživného se projevilo „*především v té finanční situaci.*“ Dodává, že má matku, se kterou platí všechno na půl, ale moc nevycházejí. Jitka se navíc přiznala, že je ještě „*nemocná a léky jsou hrozně drahé.*“

6.5 Pomoc

Jak prozrazuje název této kategorie, zde se budeme snažit zjistit, kde hledaly respondentky pomoc a zda ji u někoho našly.

- Finanční a jiná pomoc
- Pomoc na úřadech

Téměř všechny respondentky se shodly, že nejvíce jim pomohla rodina. Adéla udává „*ti rodiče. Jojo, ti rodiče mi pomáhali.*“ Zavzpomínala, když si tenkrát kupovala byt, tak „*rodiče si brali, jakože úvěr na sebe, abych si ten byt mohla koupit.*“ Při dalším povídání se Adéla svěřila, že si našla dobrou kamarádku, která ji strašně moc pomohla. „*Jako i po té psychické stránce. ... jsme spíš jak sestry.*“ A dále konstatuje „*tu finanční stránku rodiče, ale tady jsem měla takovou jistotu, jako fakt jsem věděla, že když bych potřebovala, tak oni (kamarádka s přítelem) mi pomůžou.*“ Vladka přiznává, že „*bydleli jsme v domě s rodiči, kteří mi tenkrát hodně pomáhali, jak finančně, tak třeba i s péčí o kluky.*“ Později si musela najít druhou práci na přivýdělek. Také uvedla, že si „*našla přítele, který mi také finančně pomáhal.*“ I Karolíně finančně pomáhali rodiče. *A pak vlastně až současný manžel.*“ Lucii pomáhala především maminka stejně jako u Jitky. Ta navíc přiznala, že si „*do bytu se k nám nastěhovala kamarádčina kamarádka s přítelem. Přispívají nám částkou 6000,-. Takže se to trochu zlepšuje.*“

Poslední kategorií je pomoc na úřadech. Zde se dozvíme, jestli se obrátily někdy s žádostí o pomoc na úřady a jak tam svůj problém vyřešily.

Jitka odpovídá docela rychle. *„Ne, vše jsem si řešila sama.“* Lucie se obrátila na OSPOD (pozn. orgán sociálně právní ochrany dětí). *„Ohledně výživného určitě, ohledně rozvodu, ohledně syndromu zavrženého rodiče. To všechno jsem řešila s OSPODem. A pomohli mi.“* Karolína přiznává, že se taky obrátila na pomoc na OSPOD, když nebyl ještě syn plnoletý. *„Ted' už si to vlastně řeším sama se synem, protože už je plnoletý.“* Karolína se také obracela i na policii. Vladka vyhledala pomoc na sociálním úřadu ihned po tom, *„co manžel odešel ze společné domácnosti a já zůstala s minimem příjmu na rodičovské dovolené.“* Jenže tam „narazila“, neboť bydlela ve společném domě s rodiči *„ a oni jsou povinni mi finančně pomoci.“* Nebral se ohled na to, že každý má svoji domácnost. Vladka se domnívá, že *„v tomto případě úřady selhaly.“* Adéla se nikdy nemusela obracet na žádný úřad a žádat o pomoc.

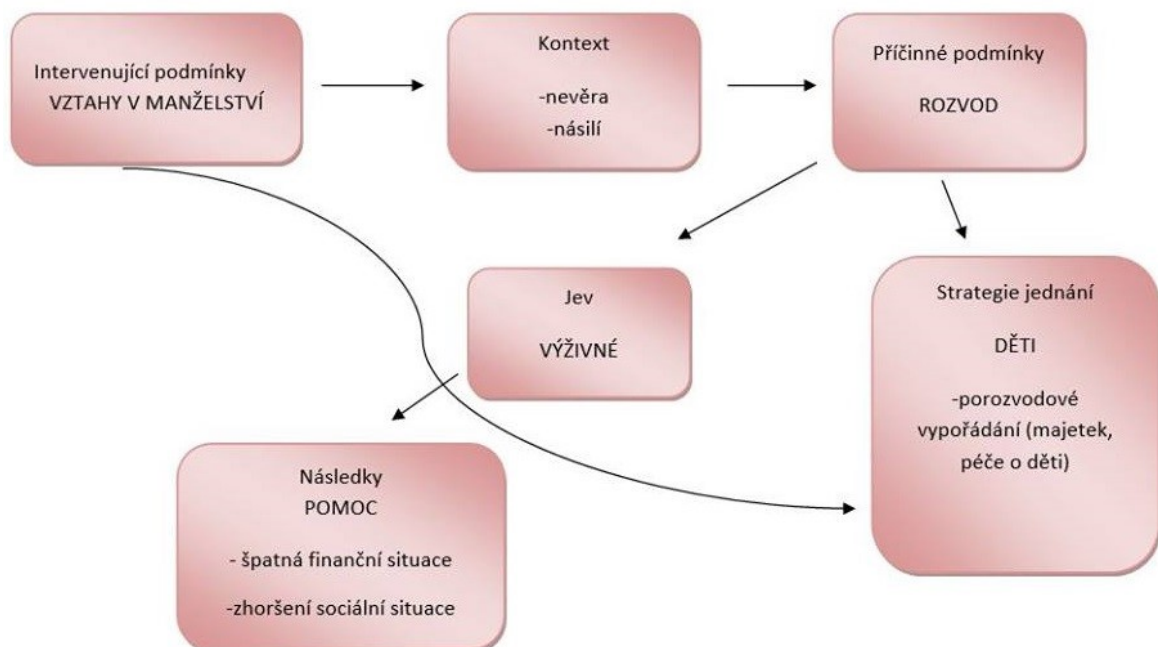
Adéla náš rozhovor ukončila krásnou větou, kterou by si měli uvědomit všichni rodiče, když se rozvádějí. *„Možná jsme výjimka, ale ti manželé, by si to měli vyřešit mezi sebou a ne to řešit přes ty děcka. To je špatné.“*

7 AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ

Axiální kódování popisuje ve své knize Strauss a Corbinová (1999, s. 70) a definují ho jako „soubor postupů, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány novým způsobem, prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi. To se činí v duchu kódovacího paradigmatu, které zahrnuje podmiňující vlivy, kontext, strategie jednání a interakce a následky.“

V axiálním kódování dodržujeme tento paradigmatický model.

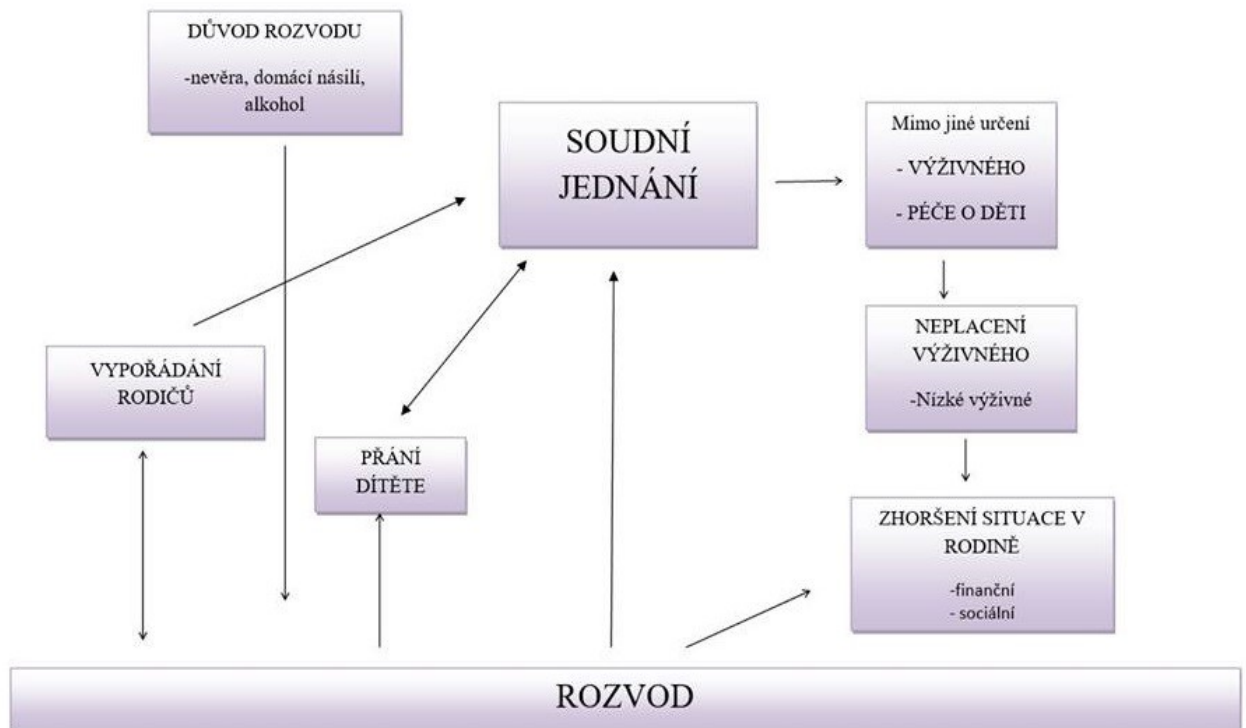
PŘÍČINNÉ PODMÍNKY → JEV → KONTEXT → INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY → STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE → NÁSLEDKY

Příčinnou podmínkou je v uvedeném schématu rozvod, který má hlavní vliv na jev- výživné. Kontextem je nevěra, násilí, které jsou většinou příčinou rozvodu. Za intervenující podmínky jsme si zde určili vztahy v manželství, které, pokud nejsou ideální, dochází k nevěře, násilí. Zároveň vztahy v manželství ovlivňují strategii jednání. Vztahy mezi rodiči mají vliv na děti a také na porozvodové vypořádání. Pomoc je poslední kategorie, která je ovlivňovaná výši výživného a také zda je řádně placeno nebo ne. Následkem může být špatná finanční situace a také zhoršení sociální situace.

8 SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ

Strauss a Corbinová (1999, s.86) píší, že „selektivní kódování je proces, kdy se vybere jedna centrální kategorie, která je pak systematicky uváděna do vztahu k ostatním kategoriím.“

Jako klíčovou kategorii jsme si zvolili rozvod, který je příčinou mnoha dalších skutečností, které je potřeba řešit.

Nejprve by se rodiče měli domluvit mezi sebou a pokud je to možné, vše si v klidu vyříkat a zvolit nesporný typ rozvodu. Z výzkumu vyplynulo, že jako hlavní důvody rozvodu jsou nevěra, domácí násilí, alkohol. Pokud dochází k rozvodu, mělo by se dbát především na přání dětí. Oba dva typy rozvodu se neobejdou bez soudního jednání, kde se určuje mimo jiné i výživné na děti a jejich péče. I když se manželé dohodli, musí výši výživného znát soud. Vlivem nesplácení výživného nebo popřípadě stanovení nízké částky, mohou vznikat rodiči, který pečuje o děti nemalé potíže.

I když nám dané schéma selektivního kódování nepřineslo novou teorii, získali jsme i tak významné poznatky.

9 SHRNUTÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI

Na začátku empirické části jsme popisovali, jaké bylo manželství před rozvodem. Dále jsme se věnovali příčině rozvodu, problematice svěření dětí do péče a stanovení výživného na děti. V empirické části jsou také zaznamenány výpovědi všech respondentek týkající se důsledků, které jim rozvod přinesl.

Stanovili jsme si výzkumné otázky, které zde budeme interpretovat. První výzkumná otázka zněla: „Jaké sociální důsledky způsobil rozvod?“

Ve většině případů způsobil rozvod zhoršení sociálních podmínek. Problém se týkal především oblasti bydlení. Všechny respondentky byly postaveny před skutečnost, že si musely hledat nové bydlení. Setkala jsem se i se situací, kdy respondentka musela opustit byt, ve kterém vše nechala a to nejen majetek, ale byla nucena zde nechat i syna. Jen díky rodičům, kteří ji pomohli i finančně, si našla nové bydlení. Situaci dokresluje i další případ, kdy respondentce pomohli rodiče, paní byla na dlouhou dobu na mateřské dovolené, prakticky bez příjmu a až skutečnost, že začala pracovat, ji dovolila pořídit si odpovídající bydlení. Setkala jsem se i s postojem dotazované, která nechala manželovi veškerý majetek, ten ji vyplatil určitou sumou a z této si koupila nový byt. Ve všech případech respondentky cítily finanční újmu, ale cítily i větší starosti, protože starost o chod domácnosti zůstali najednou jen na nich.

Další výzkumnou otázkou bylo zda „Je dostatečná výše výživného, kterou dostáváte?“

Pokud se rodiče rozhodnou a chtějí se rozvést, měli by si nejprve vyřešit vztahy, co se týká výživy dětí. Není nic lepšího, než když zvolí nesporný rozvod a vše si domluví. To můžou potvrdit i dvě respondentky, které se na všem domluvili. Takže výše výživného byla dle jejich představ. Zcela opačnou situaci zažila dotazovaná, která pokud chtěla získat do péče obě děti, musela přistoupit na výši výživného, kterou určil manžel. Myslím si, že takovou „nabídku“ by přijala asi každá matka, jen aby mohla být se svými dětmi. V posledních dvou případech musel výši výživného určit soud, protože manželé nebyli schopni se na výši dohodnout. Nutno podotknout, že jedna z dotazovaných nebyla s částkou spokojena a tato částka ji byla dokonce po určitých letech snížena na minimum. Ovšem za poslední tři měsíce nedostala výživné vůbec a to z důvodu, že povinný nepracuje. V případě střídavé péče o děti si rodiče platili navzájem. Dotazovaná své závazky plnila, ovšem otec po určité době přestal platit a tato žena se dostala finančně do svízelné situace.

Další výzkumnou otázkou jsem zjišťovala: „Jaké jsou nynější vztahy bývalých manželů?“

Obecně by se dalo říci, že respondentky, které se dohodly s manželi na vyrovnání všech závazků, mají vztahy s bývalými partnery dobré. Můžou s nimi všechno řešit a i s dětmi si rozumí. Jedna z respondentek neudrhuje s bývalým manželem žádné vztahy neboť je ve vězení za neplacený vyživovací povinnosti. Synovi posílá jen dopisy, ale vztahy spolu nijak neudrhují. Další respondentka měla s bývalým partnerem pěkný vztah i po rozvodu. Poslední z respondentek udržuje vztah s bývalým manželem jen kvůli dětem, a pokud není potřeba, tak spolu nekomunikují. Zde také záleželo na vztazích v manželství, na povaze rodičů a na ochotě spolu komunikovat. V odpovědích jsem se setkala také s přiznáním, kdy dotazované uvedly, že bývalý manžel uznal svou vinu na rozvodu a manželce se snažil tuto vinu kompenzovat tím, že jí přispíval více, než určovalo výživné.

„Ovlivnilo soužití manželů bydlení s rodiči (prarodiči dětí)?“ byla další výzkumná otázka, která mě zajímala.

Většina respondentek uvedlo, že žily nebo dosud žijí společně s prarodiči jednoho z manželů. Všechny se shodly na tom, že tito jim velmi finančně pomohli. Popřípadě pokud bylo potřeba, postarali se i o vnuky. Tito prarodiče byli ženám velkou oporou. A také díky jim zvládly tuto nelehkou životní situaci.

Jaká je aktuální sociální situace?

Zde záleží hodně situaci povinného. Pokud se nachází ve výkonu trestu, svou vyživovací povinnost neplní. A tato skutečnost se samozřejmě odráží na sociální situaci bývalé manželky i dětí. Stejně tak muž, který nepracuje a také nehradí výživné na dceru, přináší dotazované nemalé problémy. Dotazované, které se s povinným dohodly na výši výživného a ten svoji povinnost řádně plní, nemají až tak zásadní finanční problémy. Jsou i situace, kdy povinný přispívá i vyšší částkou než určil soud, protože si je vědom zvýšených potřeb a tím spojených nákladů. Tyto finance slouží na úhradu studia na vysoké škole a tím pomáhá zlepšit sociální situaci dotazované, která by toto studium nemohla sama financovat. Ne, každá z respondentek dokázala svoji finanční situaci vyřešit sama a musela se obrátit na soud s žádostí o zvýšení výživného.

10 ZÁVĚR A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Na začátku teoretické části jsme se věnovali rodině, která je důležitá pro správný vývoj dětí a která nás od dětství vychovává. Definovali jsme její funkce a srovnali jsme si současnou rodinu s rodinou tradiční. V závěru jsme popsali, jak by měla vypadat zdravá rodina. V další kapitole jsme se věnovali příčinám rozvodu, jeho typům. Neopomněli jsme nastínit důsledky rozvodu a hlavně jeho vliv na děti. Ve třetí kapitole jsme se zaměřili na téma výživné. Vymezení jsme si pojmy s tím spojené. Seznámili jsme se s druhy vyživovacích povinností a jaké jsou následky neplnění těchto povinností. V poslední kapitole jsme řešili aktuální situaci kolem výživného v České republice.

V empirické části bylo hlavním cílem vyzkoumat, jaké jsou dopady rozvodu a výživného na celkovou úroveň rodiny. Z daného výzkumu vyplynulo, že rozvod přináší mnoho úskalí, stresu, problémů a nepříjemností. Zdá se, že pokud je rozvod nevyhnutelný, nejlepším řešením je vyřešit vše dohodou a zvolit rozvod nesporný. I tento typ rozvodu přináší velkou psychickou zátěž, jak pro rodiče, tak pro děti. Obvykle dítě vyrůstá s jedním rodičem a druhého navštěvuje. U dítěte dochází k rozporuplným pocitům a neví, kam vlastně patří.

Rodiče by se zároveň měli domluvit i na výživě dětí či částku stanoví soud. Pokud rodič přestane platit tuto vyživovací povinnost, nebo je finanční částka nedostačující, tak se mnohdy druhý z rodičů dostává do finančních, pracovních či jiných problémů. Tyto problémy většinou dopadají na matky samoživitelky, kterým rozvod snižuje životní úroveň, mohou se ocitnout až na hranicích chudoby. Tato pozice je pro něj ještě zhoršená špatnou pozicí na trhu práce. Tím, že jsou na výchovu i starost o děti samy, nenachází pro sebe vhodné pracovní uplatnění. S tímto souvisí další problémy, ať už finanční i existenční.

V tomto vidíme jeden z největších problémů. Jelikož i soud je na vymáhání nedostačující, tak můžeme doufat, že změnu přinese nový návrh zákona, kdy by měl zálohované výživné platit stát. Jedná se ovšem jen o rodiny s příjmem pod 2,7 násobek životního minima. Stát poté bude vymáhat od neplatičů výživné samostatně. Tím by se měla zlepšit především finanční situace rodiče, který výživné nedostává.

Jako doporučení pro praxi bych doporučila mladým lidem, aby vstupovali do manželství, až opravdu poznají jeden druhého. V případě, že budou akceptovat klady i zápory druhého partnera a snažit se problémy v manželství, které se vždy vyskytnou, řešit v klidu, dohodou a společně nalézt nejvhodnější řešení těchto sporů. Neuchylovat se hned k řešení, které představuje rozvod. Pokud je rozvod nevyhnutelný, měli by rodiče tuto skutečnost oznámit

dítěti, co nejšetrněji, aby to na něj nemělo negativní dopad. Vždy by mělo dítě vědět, že i rozvádějící rodiče napořád zůstanou pro dítě maminkou a tatínkem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAUEROVÁ, J., BÁRTOVÁ, E. *Proměny ženy v rodině, práci a ve veřejném životě*. Praha: Svoboda, 1987.
- [2] ČESKO. Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. ze dne 22.03.2012 In: *Zákony pro lidi*. Částka 33/2012. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>
- [3] ČSKO. Zákon č.40/2009 Sb. ze dne 09.02.2009. In: *Zákony pro lidi*. Částka 11/2009. Dostupná z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40/zneni-20170318#cast2>
- [4] DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol.. *Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde, 2002. Právo pro všední den. ISBN 80-86131-34-4.
- [5] GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-720-3124-4.
- [6] HABERLOVÁ, V. Obraz rodiny ve veřejném mínění. *Sociologické aktuality*, 1994, ročník 4, číslo 10, s. 15 – 16.
- [7] HERRING, Jonathan. *Family law: a very short introduction*. Very short introductions. ISBN 978-0-19-966852-6.
- [8] HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Manželství a paragrafy*. Praha: Computer Press, c2000. Právní rady. ISBN 80-7226-409-5.
- [9] KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné: vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-84-4.
- [10] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [11] MALACH, Josef. *Teorie metodiky výchovy*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-29-7.
- [12] MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.
- [13] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.
- [14] MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

- [15] MIŠÍKOVÁ, Jaroslava. *Základy sociologie rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-291-2
- [16] MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-x.
- [17] NOVÁK, Tomáš. *Manželské a rodinné poradenství*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1316-0.
- [18] NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.
- [19] NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Jak přežít rozvodové peklo: malý sumář velkých rozvodových hrůz a jak je učinit snesitelnějšími*. Brno: Jota, 2004. ISBN 80-7217-294-8.
- [20] O'MARA, Peggy a Jane MCCONNELL. *Přirozený rodinný život*. Praha: Malvern, 2013. Adam a Eva. ISBN 978-80-87580-53-0.
- [21] ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85934-48-6.
- [22] ROOT, Andrew. *The children of divorce: the loss of family as the loss of being*. Grand Rapids, MI: Brazos, c2010. ISBN 978-0-8010-3914-0.
- [23] SKARUPSKÁ, Helena. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1509-7.
- [24] STAŠOVÁ, L. Rodina jako výchovný a socializační činitel. In: KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2014, s. 1999. ISBN 80-7315-004-2.
- [25] STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-x.
- [26] STŘELEČEK, Stanislav. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-61-3.
- [27] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [1] Doporučující tabulka pro stanovení výše výživného. *Justice.cz: Ministerstvo spravedlnost* [online]. 2017 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=6223&d=315516>
- [2] *Epravo.cz* [online]. [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/>
- [3] MALINA, Jaroslav, Jana PEČÍRKOVÁ a Jan Sýkora. *Encyklopedie antropologie: Rodina* [online]. Brno, 2014 [cit. 2017-03-11]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/encyklopedie/encyklopedie.htm>
- [4] Marksová předložila návrh zákona o zálohovaném výživném. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/29739>
- [5] *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/27331>
- [6] *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/20309>
- [7] Projekt optimalizace agendy výživného - výše výživného. *Kde jsi tato?* [online]. 2010 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: http://www.kdejsitato.cz/pdf/Doporucena_procentualni_rozmezi_vyživneho.pdf
- [8] Nároky z vyživovací povinnosti. *Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci* [online]. 2017 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/home.do?plang=cs&action=home>
- [9] Pohyb obyvatelstva - rok 2016. *Český statistický úřad* [online]. 2017 [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2016>
- [10] Předpoklady a limity. *Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí* [online]. 2017 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.umpod.cz/vyzivne/predpoklady-a-limity/>
- [11] Rozvod. *Bezplatná právní poradna* [online]. 2017 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.bezplatnapravni poradna.cz/online-zdarma/rozvod.html>
- [12] ŠULOVÁ, Lenka. *Encyklopedie antropologie: Rodina, zdravá a funkční* [online]. Brno, 2014. [cit. 2017-03-11]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/encyklopedie/encyklopedie.html>

- [13] ŠULOVÁ, Lenka. *Encyklopedie antropologie: Rodina, základní funkce* [online]. Brno, 2014. [cit. 2017-03-11]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/encyklopedie/encyklopedie.html>
- [14] ŠULOVÁ, Lenka. *Encyklopedie antropologie. Rodina, současná česká* [online]. Brno, 2014 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/encyklopedie/encyklopedie.html>
- [15] Vyživovací povinnost rodičů k dětem. *Výživné a alimenty v ČR: Vyživovací povinnost - legislativa, souvislosti, odpovědi* [online]. 2015 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.vyzivne.cz/vyzivovaci-povinnost-rodicu-k-detem>
- [16] Výživné. *Slovensko.sk* [online]. 2017 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_vyzivne/
- [17] Vyživovací povinnost. *European Union* [online]. 2017 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3Aj0024>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Např. Například

EU Evropská unie

Mj. Mimo jiné

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Doporučená výše výživného.....	32
Tabulka 2 <i>Základní údaje o informantech</i> (vlastní zpracování).....	45
<i>Tabulka 3 Přehled kategorií a kódů</i>	47

SEZNAM PŘÍLOH

- [1] Otázky k rozhovorům

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORŮM

OTÁZKY K ROZHOVORU

Na začátek muž X žena, věk, bydliště vesnice x město, zaměstnání, vzdělání

- 1) Jak dlouho trvalo Vaše manželství?
- 2) Kolik máte děti, věk.
- 3) Jak byste charakterizoval (a) Vaše manželství?
- 4) Jaká byla hlavní příčina rozvodu?
- 5) Pociťoval jste po rozvodu nějakou újmu? Popřípadě jakou?
- 6) Dohodli jste se na výchově dětí, či musel zasáhnout soud? Popřípadě komu byly děti svěřeny do péče?
- 7) Pokud Vám byly děti svěřeny do péče: Jak jste řešili výši výživného? Dohodli jste se nebo byla vypočtena na základě tabulek?
- 8) Je výživné placeno řádně a včas?
- 9) Dostali jste se do situace, kdy neuhrazení výživného ovlivnilo chod Vaší domácnosti? Jestliže ano, v jakých oblastech jste to pocítil (a) nejvíce?
- 10) Je někdo, kdo vám finančně pomáhá?
- 11) Obrátil (a) jste se někdy na úřady s žádostí o pomoc?